

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Neologismy v současné češtině

Vypracovala: Lucie Kokešová

Vedoucí práce: PhDr. Milena Nosková, Ph.D

České Budějovice 2017

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Mileně Noskové, Ph.D. za podnětné a cenné rady, které mi poskytla při psaní této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům za jejich ochotu vyplnit dotazník. A v neposlední řadě bych ráda poděkovala mé rodině a přátelům za jejich podporu při mém studiu.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

.....
Lucie Kokešová

Anotace

Bakalářská práce se věnuje neologismům, jež se vyskytují v současné češtině, ale i slovům, která byla za novotvary považována v minulosti. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou přiblíženy základní informace týkající se tématu neologismů. Praktická část je založena na výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Cílem práce je komparace úrovně znalostí neologismů u respondentů různého věku a odlišného vzdělání.

Klíčová slova: neologismus, nová slova, pojmenování, slovní zásoba, význam slov

Abstract

The bachelor thesis deals with the neologisms that are present in the Czech language, but also with the words that were considered as a “new words “ in the past. The thesis is divided into a theoretical and practical part. In the theoretical part, basic information on neologisms is presented. The practical part is based on research using a questionnaire survey. The aim of the thesis is to compare the level of knowledge of neologisms in respondents of different age and different education.

Key words: neologism, new words, naming (designation), vocabulary, meaning of words

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 Pojem neologismus	8
1.1 Obecná definice pojmu neologismus	8
1.2 Různé definice pojmu neologismus	8
2 Historie neologismů	10
3 Vznik neologismů	12
3.1 Příčiny vzniku neologismů (Hauser, 1980).....	12
3.1.1 Vnější mimojazykové příčiny.....	12
3.1.2 Vnitřní jazykové příčiny	12
3.2 Autorství neologismů	13
3.3 Jazyková správnost neologismů	14
4 Určování neologismů	15
4.1 Kritéria	15
4.1.1 Kritéria vymezená v publikaci Problematika neologismů v současné spisovné češtině (1983)	15
4.1.2 Kritéria vymezená v publikaci Encyklopedický slovník češtiny (2002).....	15
4.2 Změna neologismu v jednotku běžného jazyka	16
5 Klasifikace neologismů.....	18
5.1 Klasifikace z hlediska strukturního a funkčního (Encyklopedický slovník češtiny, 2002)	18
5.1.1 Strukturní hledisko	18
5.1.2 Funkční hledisko	19
5.2 Klasifikace z hlediska vzniku (Česká lexikologie, 1985).....	19
5.2.1 Neologismy vzniklé z existujících lexikálních forem	19
5.2.2 Neologismy vzniklé přejímáním	20
5.2.3 Neologismy vzniklé tvořením pojmenování čili nových lexikálních norem..	20
5.3. Klasifikace z hlediska genetického (Problematika neologismů v současné spisovné češtině, 1983)	21
5.3.1 Nová pojmenování, jež pojmenovávají myšlenkový obsah novou formou ...	21
5.3.2 Neologismy, jež pojmenovávají obsah	22
5.3.3 Neologismy, jež pojmenovávají již dříve pojmenovaný obsah	22
6 Pojmenování podobná neologismům	24
PRAKTICKÁ ČÁST	25
7 Metodika	26

7.1 Otázka č. 1 a č. 2 Vyhodnocení základních sociologických dat.....	26
7.2 Otázka č. 3 Co podle Vás znamená slovo neologismus?	28
7.3 Otázka č. 4 Co podle Vás znamená slovo každodenníček ?	30
7.4 Otázka č. 5 Co podle Vás znamená slovo pětiletká?.....	32
7.5 Otázka č. 6 Co podle Vás znamená slovo cajmrsk?.....	34
7.6 Otázka č. 7 Co podle Vás znamená slovo lajkovat?	36
7.7 Otázka č. 8 Co podle Vás znamená slovo nagygate?	38
7.8 Otázka č. 9 Co podle Vás znamená slovní spojení hrát beach?	40
7.9 Otázka č. 10 Napište správnou ortografii slova „frýstajl“	42
7.10 Otázka č. 11 Zkuste nahradit uvedená slova synonymy	44
7.1.1 Synonymum ke slovu comp	44
7.1.2 Synonymum ke slovu singl	46
7.1.3 Synonymum ke slovu trendový	47
7.1.4 Synonymum ke slovu sluníčkář.....	49
7.1.5 Synonymum ke slovu jobovka	50
7.1.6 Synonymum ke slovu dotykáč.....	52
8 Závěr	54
9 Seznam použité literatury	55
10 Přílohy (Kompletní přehled všech odpovědí bez ohledu na věk a vzdělání).....	57

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma Neologismy v současné češtině. Vybrala jsem si ho především proto, neboť se domnívám, že otázka výskytu neologismů je v současnosti velmi aktuální a zajímavá. S novotvory se dnes často setkáváme například v médiích, ale i v běžné komunikaci.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Úvod teoretické části má za cíl objasnit, co vlastně neologismus znamená a jak ho popisují různí autoři zabývající se touto problematikou. Další kapitoly se věnují například vývoji či vzniku novotvarů, ale i tomu, jak se nová slova klasifikují a určují.

V praktické části jsem se věnovala výzkumu, jenž měl, pomocí dotazníkového šetření, za cíl zjistit úroveň znalostí neologismů u lidí různého věku a odlišného vzdělání. Zjištěné výsledky jsem následně zaznamenávala do tabulek, kde jsem uváděla, kolik respondentů odpovídalo správně, nesprávně či neznalo odpověď. U každé otázky jsem se pokoušela o sestavení hypotéz. Po analýze všech odpovědí jsem se snažila o porovnání úrovně znalostí u různých věkových skupin s různým vzděláním a následně jsem pak byla schopna učinit závěr, zdali se mi mé předpoklady potvrdily či nikoliv.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Pojem neologismus

1.1 Obecná definice pojmu neologismus

„Nové prvky můžeme označit jako inovace, a to textové, řečové i systémové, a mezi nimi zaujímají specifické místo neologismy.“ (Filipec, Čermák, 1985, s. 98)

Jednu z obecně přijímaných definic nabízí ve své publikaci Bachmannová. Uvádí, že neologismus můžeme vyjádřit slovním spojením – nové pojmenování, definujeme-li ho s použitím onomaziologického přístupu. To znamená od významu k formě. Lze je také pojmenovat jako nová slova či nové výrazy. V tomto případě je tato definice spojena s přístupem sémaziologickým, to znamená postup od formy k významu.

Z hlediska stylistického je zároveň můžeme vymezit jako časově příznakové prostředky nynějšího lexika a tím pádem i jako opak archaismů, zaostalých jazykových prvků (Bachmannová a kol., 2002, s. 284).

V 2. pol. 20. století vzniká jazykovědní disciplína zabývající se právě studiem neologismů – neologie. Sestavováním lexikonu nových slov se zabývá neografie (Bachmannová a kol., s. 285).

1.2 Různé definice pojmu neologismus

Vymezení termínu neologismus neboli novotvar lze vyložit pomocí několika definic různých autorů, kteří se problematikou neologismů zabývají.

Neologismus můžeme charakterizovat jako slovní pojmenování, jež označuje nové, dosud nepojmenovatelné předměty, skutečnosti a jež obohacují slovní zásobu českého jazyka. Rovněž se může jednat o opak zastaralých archaistických prvků. Neologismus můžeme tedy dle Martincové chápat jako lexikální prostředek, který se specifikuje jako nově pojmenovaný předmět. Za neologismus může být považovaný i tvar, jenž je založen na kolektivním úzu. To znamená, že záleží na pocitu uživatele jazyka, zdali vnímá konkrétní slovo jako ozvláštněné, neobvyklé (Martincová, 1983, s. 11).

Podle Filipce a Čermáka tvoří neologismy určitou část slovní zásoby a jsou klasifikovány dle současných jazykových norem. V komparaci s již známými lexikálními jednotkami jsou nové, užívané a perspektivní (Filipec, Čermák 1985, s. 99).

Čermák charakterizuje novotvary jako slova nově vzniklá nebo pozměněná (Čermák, 2010, s. 219).

V Encyklopedickém slovníku češtiny se uvádí, že neologismy vznikají, neboť je zapotřebí pojmenovávat nové věci nebo dokonce nahradit některá slova pojmenováními daleko přesnějšími. Mnohdy vznikají nenuceně (Bachmannová a kol., 2002, s. 284).

Z výše zmíněných definic vyplývá, že jsou si v podstatě velmi podobné a autoři se tak na vymezení neologismů celkem shodují.

2 Historie neologismů

Neologismy jsou užívány ve všech vývojových obdobích českého jazyka (Filipec, Čermák, 1985, s. 100). Můžeme říci, že se jedná o slova nová, vyskytující se v určité časové éře. Jako příklad lze uvést takzvané Klaretovy neologismy ze 14. století. Z tehdejších nových slov se uvádí např.: čtena, hasna (Hauser, 1980, s. 44) či jepice, děloha, záhněda, jak ve své publikaci uvádějí Filipec a Čermák (Filipec, Čermák, 1985, s. 100).

Za zmínku jistě stojí i neologismy z Husovy doby v 16. století. Např.: obžerník, křivochvalec, radovník. Tato slova nám již nejsou známa. Lze tedy usuzovat, že se z českého jazyka vytratila.

Jan Amos Komenský, zvaný učitel národů, ve své době zavedl slova, která taktéž nepřetrvala: chumlice, každodenníček, kolotání (Hauser, 1980, s. 44).

Jiří Konstanc, český jezuitský kněz žijící v 17. století, pozměnil uspořádání některých slov: koblouk na klobouk, polodne na poledne.

V 18. století, v době českého národního obrození, kdy se významné osobnosti, mezi které patřil i Josef Jungmann, snažily o vzkříšení českého jazyka a obohacení slovní zásoby, vznikla celá řada nových lexémů. Právě Jungmann se o vytvoření nových českých slov pokoušel. Jako příklady si můžeme uvést například slova: rostlina, látka, kyselina, trojúhelník, plod, úsvit, názor (Naše rodina [online] cit. 17. 2. 2017) V tomto období se o to samé zasloužili i jiní, kteří také vymýšleli nová pojmenování, byť velmi laickým způsobem. Patřil mezi ně Matěj Milota Zdirad Polák, o němž víme, že se pokoušel o úpravu některých slov. Navrhoval, aby se například obloze říkalo slovem modranina či mrakověnc.

Pedagog Jan Svatopluk Presl je dalším velmi významným tvůrcem, jenž zavedl spousta slov, která jsou dnes běžně používána. Pojmenoval například celou řadu zvířat: tuleň, sklípkan, vačice, plameňák, bobr, zubr a mnoho dalších. Nedochovala se však jeho pojmenování chemických prvků: kazík (fluor), chaluzík (jod). (Naše rodina [online] cit. 17. 2. 2017)

Slova vzniklá po 2. světové válce jsou nám již velmi dobře známa: brigádník, nestraník, dvouletka, kombajn. Jako neologismy byla vnímána i ta slova, jež se začala

objevovat za dob socialismu. Uvedme si například: mládežník, pětiletka, svazák (Filipec, Čermák, 1985, s. 100).

3 Vznik neologismů

Neologismy vznikají z mnoha důvodů. Společnost má potřebu pojmenovávat nově objevené věci, které pro ni doposud nebyly známy. V jiném případě může docházet k pozměnění slova již existujícího, a to z důvodu srozumitelnosti. Novotvary se vytvářejí i během působivého vyjadřování a často vznikají zcela náhodně a nespontánně (Bachmannová a kol., 2002, s. 284).

Přemysl Hauser v Nauce o slovní zásobě vysvětluje genezi novotvarů. Uvádí, že neologismy vznikají díky vnějším i vnitřním příčinám.

3.1 Příčiny vzniku neologismů (Hauser, 1980)

3.1.1 Vnější mimojazykové příčiny

V tomto případě stojí za vnikem nových slov skutečnost, že se společnost snaží pojmenovávat nové věci, vynálezy, jež pokládá za nově objevené. Tato pojmenování vznikala v obdobích převratných změn a společensky významných událostí, kdy docházelo k rozvoji nových oborů či nových způsobů výroby. Jako příklad si můžeme uvést dobu socialistické společnosti, kdy došlo k vědeckotechnickému pokroku. Tato éra s sebou přinášela nová pojmenování, jako jsou například: ministryně, nástěnka, zdravotník, údržbář, chladnička, mixér, obrazovka, dispečer, atd. V tomto období vznikaly hlavně neologismy odborné. Z oblasti výpočetní techniky to byly termíny: čítač, kódovač, procesor a další (Hauser, 1980, s. 44).

3.1.2 Vnitřní jazykové příčiny

Vnitřní jazykové příčiny vzniku novotvarů jsou stylistické a strukturní.

Potřeba nového stylistického pojmenování vede ke vzniku básnických neologismů, které se už nevytváří za účelem uspokojení potřeb společnosti, ale hlavně proto, aby byl básnický jazyk ozvláštněn. V době národního obrození vznikla díky přesvědčení o výjimečnosti básnického jazyka slova, jako jsou například: skalina, lučina, jezeřiště. V době lumírovské generace byly za neologismy považovány lexémy, jako jsou: les, hled, bájný, ledný. V současnosti se poetismy vyskytují zřídka.

Spousta neologismů, např.: skluz, dopad, nárokovat, se dostala do širšího povědomí díky publicistice. Stejnou zásluhu nese i styl hovorový. Ten novotvary jak tvoří, tak přejímá z obecné češtiny, ze slangu a eventuálně i z argotu. Např.: stavbař, dopravář, bytovka, záchytka (Hauser, 1980, s. 45), dát si spicha (dát si schůzku), férový člověk a zkratkovitá slova – rejža (režisér), nealko (nealkoholický nápoj) apod. Neologismy tedy můžeme najít v různých textech, projevech a ve všech funkčních stylech (Filipec, Čermák, 1985, s. 99).

Strukturní důvody se uplatňují zejména tam, kde jsou staré výrazy díky své již nevyhovující formě nahrazeny novými pojmenováními. Vzniklá alternativa se do lexikálního systému zařazuje lépe než slovo původní. Odvozováním tak například vznikl výraz parník, původně užívaný jako slovo paroloď. Dalším novým lexémem bylo letadlo, které nahradilo aeroplán, výraz vrtulník používaný místo helikoptéry, dálnice místo autostrády, či rozhlas místo rádia.

Neologismy ovšem vznikají i z čistě praktického hlediska, kdy nově utvořené slovo nahradí význam nevyhovující z hlediska formy i obsahu. Jako příklad si uvedme lexém radiolampa, který byl nahrazen novým pojmenováním elektronka. Další změnou, která vedla k vytvoření celé řady nových slov, je zkracování. Z víceslovných názvů vznikaly názvy jednoslovné, které jsou stručnější. Např.: železná dráha – železnice, závodník ve sjezdu – sjezdař, jízda na čas – časovka. Některá tato slova utvořená univerbizací se stala spisovnými (Hauser, 1980, s. 45).

„Mimojazykové příčiny vzniku neologismů mají tendenci k symetrii lexikální formy a významu, odstranění variant, polysémie a homonymie, tendence k vyvažování dílčích systémů, významová a stylistická diferenciaci lexikální jednotky, tendence k experimentování.“ (Filipec, Čermák, 1985, s. 99)

3.2 Autorství neologismů

Původ některých neologismů není znám a většina jich tak vzniká anonymně. Existuje však řada neologismů, u nichž známe i jména autorů, kteří konkrétní novotvar vymysleli. Například belgický nástrojař Adolf Sax vytvořil pojmenování pro hudební nástroj saxofon. Jonathan Swift ve svém populárním románu Gulliverovy cesty poprvé představil slovo liliput. Vytvoření lexému socialismus, vzniklému v třicátých letech minulého století, přisuzujeme jménu Piere Lepyho. Slovo robot je

například vymyšlené Karlem Čapkem, který tento výraz poprvé použil ve svém díle R.U.R.

Za zmínku stojí i takzvané básnické neologismy, které se vyskytují jen v konkrétních básních a jsou tedy omezeny pouze na svého autora. Jsou jimi například slova: šťavnat (autor Karel Poláček), kostižerný (autor František Halas), (Hauser, 1980, s. 47,48).

3.3 Jazyková správnost neologismů

Neologismy vznikají každým okamžikem a vzhledem ke skutečnosti, že se vyskytují jak v hovorovém jazyce, obecné češtině, tak i ve slanzích, nemůžeme je vždy považovat za zcela korektní vzhledem k spisovné normě českého jazyka. Objevují se výrazy, které byly vytvořeny velmi nezvykle a neústrojně. Např.: člověkohodina, práceden. Používání těchto slov bylo pro jejich nesprávnost zamezeno nebo byla nahrazena slovy jinými, vhodnějšími. Např. lexém protiplán byl substituován slovem nadplán. V opačném případě však došlo k tomu, že se šíření neústrojných slov nepodařilo zabránit, a tak došlo k jejich vžití. Např.: majitel, siločára, kamenolom aj. Přímo kuriózním příkladem může být slovo hradubický (hradecko-pardubický), znamenající hradubickou silnici (Hauser, 1980, s. 48).

4 Určování neologismů

Úvodní kapitoly měly za cíl stručný vhled do zkoumané problematiky – základní definice neologismů, jejich vznik a vývoj. Téma neologismů však také skýtá různé otázky. Jednou z nich je začleňování různých neologismů, jejich uplatnění, ale i polemizování nad tím, zdali je určité slovo neologismem či nikoliv. K tomu napomáhala různá kritéria.

4.1 Kritéria

4.1.1 Kritéria vymezená v publikaci *Problematika neologismů v současné spisovné češtině (1983)*

Martincová uvádí čtyři kritéria, která se používala.

- *Kritérium časové*: za neologismy jsou považována všechna slova vzniklá po určitém časovém předělu. Většinou po významné historické události, jako byl například konec druhé světové války v roce 1945.

- *Kritérium prvního výskytu*: toto kritérium zaznamenává úplně první výskyt daného lexému.

- *Kritérium hodnocení slov uživateli*: je založeno výhradně na uživatelově úsudku a pocitu. V praxi se jedná o to, zdali mu konkrétní slovo přijde nové či nezvyklé.

- *Kritérium lexikální normy*: posouzení potenciálního neologismu závisí spíše na aktuální jazykové konvenci. Za neologismy tedy považujeme ta slova, která se vyhodnotila jako zcela nová ve vztahu ke spisovné lexikální normě.

Jelikož se však tato kritéria příliš neosvědčila a byla vyhodnocena jako nevyhovující, vznikají návrhy jiných postupů, které mají určovat, jaká slova budou považována za neologismy (Martincová, 1983, s. 12).

4.1.2 Kritéria vymezená v publikaci *Encyklopedický slovník češtiny (2002)*

Vymezováním a určováním konkrétních slov se zabývá i Bachmannová v Encyklopedickém slovníku češtiny. Zde taktéž uvádí několik kritérií, jež pomáhají při určování neologismů.

• *Kritérium časové*: charakteristika se shoduje s popisem v Problematice neologismů v současné spisovné češtině (viz výše).

• *Kritérium jazykové variety*, čili útvaru, ve kterém neologismy vznikají (například běžná mluva či slang).

• *Kritérium strukturní*: je založeno na vztahu formy a obsahu.

• *Kritérium lexikalizace*: zařazuje nový lexém do slovní zásoby.

• *Kritérium uzualizace* neboli zevšeobecnění v jazykovém úzu.

• *Kritérium psychologické*: založené na uživatelském hodnocení (Bachmannová a kol., 2002, s. 285).

Kritéria uvedená ve zmíněných publikacích jsou si velmi podobná. Obě autorky zmiňují například stejné kritérium časové. V komparaci s výčtem kritérií od Martincové (1983) však Bachmannová (2002) uvádí kritérií více. To souvisí s faktem, že pohled na tuto problematiku je ovlivněn časovým vývojem.

4.2 Změna neologismu v jednotku běžného jazyka

Proces přeměny neologismu v jazykovou jednotku zahrnuje několik fází:

1. Časový moment, kdy je zaznamenán výskyt nového slova.
2. Užití nového slova jakoukoli formou. V tomto případě má však jednotka nízkou frekvenci používání a není reprodukována.
3. Jednotka se pomalu stává užívanou, je omezeně reprodukována a nese rys novosti.
4. Jednotka se stává běžně reprodukovanou a frekventovanou. Je zařazena mezi ostatní lexémy, které se v jazyce běžně používají (Filipec, Čermák, 1985, s. 100).

V počáteční fázi jsou neologismy používané jen určitou skupinou lidí, občas pouze jen jedním člověkem. V průběhu času se začleňují do jazyka, začnou se běžně používat a nejsou už vnímány jako zcela nové (Hauser, 1980, s. 43).

Nutno podotknout, že každé slovo nevzniká totožným způsobem. Některá slova se postupem času přestanou užívat, a nestanou se tak součástí lexika (Bachmannová a kol., 2002, s. 285). I Čermák ve své publikaci Lexikon a sémantika uvádí fakt, že výskyt neologismů v jazyce má pozitivní i negativní dopad. V druhém případě mluvíme o tzv. negativním neologismu. O stavu, kdy se některá slova z jazyka vytrácí (Čermák, 2010, s. 219).

Podmínky pro začlenění totiž nejsou pro všechna nová slova úplně stejné a některé novotvary tak nemají možnost zapojení se. Tyto výrazy se jednoduše v jazyce neudrží, a jsou tak zapomenuty. Mluvíme o tak zvaných uměleckých neologismech a pojmenováních, které vznikají jen zřídka a to v rámci individuálních projevů (Martincová, 1983, s. 118).

V opačném případě dochází k tomu, že se některé jazykové jednotky v českém jazyce zakotví poměrně rychle a stanou se tak běžně používanými (Bachmannová a kol., 2002, s. 285).

Dále je v této souvislosti důležité zmínit, že neologismus je velmi relativním pojmem. Lexémy, jež byly minulými generacemi vnímány právě jako slova zcela nová, čili neologismy, jsou pro nynější společnost již slovy naprosto běžnými, často používanými. Můžeme je vnímat dokonce i jako pojmenování zastaralá. Vyplývá z toho tedy tvrzení, že neologismy vznikají každým okamžikem. Pracujeme-li tedy se slovníkem neologismů, musíme si uvědomit, že tato, již do slovní zásoby zařazená slova, jsou neologismy relativně novými. O nových aktuálních tvarech tedy nemůže být řeč (Čermák, 2010, s. 219).

Jako příklad slov, jež v současnosti užíváme naprosto běžně a nezamýšlíme se nad faktem, že poměrně ještě nedávno byla za neologismy považována, bychom rádi uvedli například: kosmonaut, kosmodrom, či vesmírná loď (Hauser, 1980, s. 43.).

5 Klasifikace neologismů

Existuje několik klasifikací neologismů, které se uspořádávají na základě různých přístupů k neologickým prvkům. V této kapitole si přiblížíme několik rozdílných klasifikací. Novotvary můžeme rozdělovat z hlediska strukturálního a funkčního, což se pokládá za nejběžnější rozdělení. Tento způsob členění ve své publikaci Encyklopedický slovník češtiny přibližuje Jarmila Bachmannová a kolektiv (2002). Dále můžeme nová slova kategorizovat dle jejich vzniku, jak uvádějí František Čermák a Josef Filipec ve své České lexikologii (1985). Poslední podkapitola se věnuje novým pojmenováním, která vznikají z hlediska genetického. Toto rozdělení najdeme v publikaci Problematika neologismů v současné spisovné češtině (1983).

5.1 Klasifikace z hlediska strukturního a funkčního (Encyklopedický slovník češtiny, 2002)

5.1.1 Strukturní hledisko

- *Slovotvorné neologismy*

Např.: hladovkář, stánkař, videozáznam, videokavárna

- *Slova utvořená ze zkratek*

Např.: eseročko, cédéčko, písíčko/péséčko

- *Přejatá slova*

Např.: gambler, snowboarding

- *Neosémantismy (slova s novým významem)*

Např.: divize, hvězdný

- *Víceslovná (sdružená) pojmenování*

Např.: sametová revoluce, divoká karta, mobilní telefon, daň z přidané hodnoty

- *Frazémy*

Např.: být stejné krevní skupiny, být mimo mísu

5.1.2 Funkční hledisko

Tuto skupinu charakterizují lexémy, které byly kdysi spojeny s určitým druhem prostředí – s pracovním, zájmovým, sociálním apod. Jejich užití se ale v průběhu času mění, a tím pádem se tak přeměňuje i jejich původní příznakost (Bachmannová a kol., 2002, s. 285).

5.2 Klasifikace z hlediska vzniku (Česká lexikologie, 1985)

5.2.1 Neologismy vzniklé z existujících lexikálních forem

5.2.1.1 Neologismy vzniklé změnou těchto forem

- *Derivací*

Neologismy vznikly odvozováním od slov základových.

Např.: bagrák, zakázkář, křečák, samoška. Dále sem řadíme zdobněliny: drahotička, slova utvořená z předložkových pádů: bezpilotní (letoun), bezrukávová (halenka)

- *Kompozicí*

Neologismy vznikly odvozováním čili spojováním více slovních základů.

Např.: čtyřčočkový (objektiv), meziosobní (vztahy), velkopodívaná. Některé složeniny jsou opravdu na hranici srozumitelnosti: poleřadí, hrdlomandle

- *Krácením*

Neologismy vznikají krácením nebo univerbizací (utváření jednoslovného názvu z názvu víceslovného)

Např.: cítka (ve spojitosti s věkem – dvacítka, třicítka), hávées (hlavní výrobní správa), zéteška (zemědělská technická škola), pšeto (kříženec mezi pšenicí a žitem).

- *Zpětnou derivací*

Neologismy vznikají odvozováním na základě věcné podobnosti.

Např.: plzeň, gothaj

- *Souslovím*

Např.: raketojaderné odzbrojení, koksochemická situace

- *Frazémem*

Např.: dát do kupy, mít všechno na zádech

- *Tvoření metajazykových neologismů*

Např.: bokovost, předozadnost, zokolnostnění

5.2.1.2 Využitím nebo zachováním téže lexikální normy

- *Neologismy vzniklé změnou slovního druhu*
- *Sémantické neologismy čili nové významy existujících slovních norem*
- *Nová užití existujících slov v existujících významech*

5.2.2 Neologismy vzniklé přejímáním

- *Slova citátová a termíny*

Např.: aquaplaning

- *Odvozeniny*

Např.: derniéra (odvozeno od premiéry)

- *Složeniny*

Např.: diapauza, dianápoj, diapotravina

5.2.3 Neologismy vzniklé tvořením pojmenování čili nových lexikálních norem

Zde převažují hlavně cizí lexémy.

Např.: krikrikovat (odvozenina z českého citoslovce kri), (Filipec, Čermák, 1985, s. 100-101).

5.3. Klasifikace z hlediska genetického (Problematika neologismů v současné spisovné češtině, 1983)

5.3.1 Nová pojmenování, jež pojmenovávají myšlenkový obsah novou formou

Jde o taková pojmenování, kde je charakter novosti založen na vztahu slova motivujícího a motivovaného. Vznikají nová pojmenování, která pojmenovávají obsah novým tvarem.

5.3.1.1 Kategorie mutační

Tato skupina je členěna v několik podkapitol – pojmenování adjektivní, slovesná, příslovečná a substantivní. Ústřední roli představují názvy substantivní, jež pojmenovávají substanci v závislosti na jejím vztahu k vlastnosti, činnosti či k jiné substanci. Příkladem mohou být jména činitelská, jména konatelská, jména prostředků, jména místní, či jména vlastností a stavů.

Např.: potrubář – potrubí, primářovat – primář

5.3.1.2 Kategorie modifikační

Kategorie modifikační je opět rozdělena na podkategorie – pojmenování substantivní, pojmenování adjektivní a pojmenování slovesná.

Do této skupiny řadíme ta pojmenování, která vznikají tak, že je obsah základového slova doplněn novým znakem. Nové lexémy v tomto případě vznikají derivací a kompozicí. Příkladem pojmenování, která spadají do této kategorie, jsou např.: deminutiva, augmentativa či kolektiva.

Např.: diamantek – diamant, právnička – právník

5.3.1.3 Kategorie transpoziční

Stejně jako tomu bylo u procesů mutačního a modifikačního, tak i kategorie transpoziční je rozdělena do třech podskupin – pojmenování substantivní, adjektivní a příslovečná.

V případě transpozice je rys novosti založen na obměně kategoriálního zařazení pojmenovaného jevu. Při tomto procesu tedy dochází ke změně slovního druhu

určitého slova. Patří sem ta pojmenování, která vznikají například zpředmětněním vlastnosti, zpředmětněním děje nebo zokolnostněním vlastnosti.

Např.: rozbitelná láhev – rozbitelnost, bezdotykový – bezdotykově

5.3.2 Neologismy, jež pojmenovávají obsah

Při pojmenování nových pojmů a myšlenkových obsahů se využívají slova již existující a v lexiku zakotvená.

5.3.2.1 Nová pojmenování víceslovná

Víceslovná pojmenování můžeme najít v několika variantách. Patří k nim totiž i víceslovné názvy, které označují jednotlivinu (názvy institucí, podniků, abstraktní pojmy aj.) Mohou vznikat z domácích či cizích lexikálních jednotek. Nejčastější formou víceslovného pojmenování jsou však pojmenování dvouslovná s určovaným členem substantivním a členem určujícím adjektivním.

Např.: civilní obrana, únavový stroj, plynový teplovodní agregát

5.3.2.2 Nová pojmenování sémanticky utvořená

Nová pojmenování vznikají tak, že jeden význam motivuje význam druhý. Jde tedy o sémantické tvoření slov, kdy ale nedochází k novému slovotvornému zformování. Díky sémantickému tvoření vznikají racionální a expresivní pojmenování. Příkladem může být pojmenování substance podle podobnosti s jinou substancí, pojmenování substance podle vnitřní souvislosti znaků s jinou substancí, názvy výrobků, potravin apod., jež vznikají dle výroby značky. Řadíme sem i pojmenování víceslovná pojmenovávající.

Např.: motýlek – televizní anténa (na základě podobnosti s živočichem), budvar – pivo, studený materiál

5.3.3 Neologismy, jež pojmenovávají již dříve pojmenovaný obsah

Neologismy patřící do této skupiny nepojmenovávají nové objekty a jevy, ale pojmenovávají již věci vzniklé. Jde tedy o jakousi obměnu slova původního. Např. slovo tramvajář bylo nahrazeno výrazem tramvaják, místo víceslovného spojení

záchranná služba se začal užívat výraz záchranka a úpravou vznikl i lexém sváča (svačina).

5.3.3.1 Nová pojmenování jednoslovná vzniklá z pojmenování víceslovného

Do této podskupiny řadíme pojmenování substantivní, adjektivní a slovesná.

Např.: občanská legitimace – občanka, rychle schnoucí – rychleschnoucí, svítit blinkrem – blinkrovat

5.3.3.2 Nová pojmenování vzniklá úpravou fundujícího slova

Tato kategorie je charakterizována neologismy, které vznikají deformací, mechanickým zkrácením kmene fundujícího slova. Tyto jednotky vznikají hlavně ve slangu a jejich význam je expresivní.

Např.: úča – učitelka, švára – švagr, šéflékař – vrchní lékař

5.3.3.3 Nová pojmenování vzniklá na základě stejné onomaziologické struktury

„Pojmenování patřící do této skupiny vznikají na základě stejné onomaziologické struktury. Od jiného slova se liší uplatněním jiné přípony. Jako příklad si můžeme uvést lexém tramvaják, jež se liší příponou – ák od označení tramvajář.“ (Martincová, 1983, s. 31-92)

6 Pojmenování podobná neologismům

Je důležité si uvědomit, že pod pojmem neologismus nerozumíme každé nově vzniklé slovo. Za neologismus pokládáme takové slovo, jež se sice ještě nezařadilo do lexika, ale jeho předpoklad stát se lexikální jednotkou je vysoký (Naše řeč [online] cit. 10. 3. 2017). Mezi pojmy významově podobné neologismům řadíme neologismy neperspektivní, pojmenování okazionální a pojmenování etapová a módní.

- *Neologismy neperspektivní*: jde o pojmenování, která byla pouze navrhnutá, ale nepřijata. Za slovo auto se například navrhovalo pojmenování siloun či silec. Dalším příkladem mohou být slova rozvid a rozjev, která měla alternovat výraz televize. Neujaly se ani názvy spočet a sčet, které měly nahradit slovo faktura (Filipec, Čermák, 1985, s. 99).

- *Pojmenování okazionální*: okazionalismy vznikají většinou nečekaně, protože jsou výsledkem individuálního řečového aktu. Můžeme o nich hovořit jako o příležitostných pojmenováních, které mají velmi malou pravděpodobnost včlenění se do lexika. Použití okazionalismů může být pouze jednorázové, a to za účelem zpestření a ozvláštnění určitého textu. Okazionalismy můžeme nejčastěji najít v poezii, ale i publicistice (Naše řeč [online] cit. 10. 3. 2017). Jako okazionální pojmenování můžeme vnímat i slova užívaná jen v rámci rodiny. Jsou jimi například: bytýšek (byt), hubanec (hubička) či hartún (utajené místo v zahradě).

- *Pojmenování etapová a módní*: sem řadíme například pojmenování nových hmot. Např.: nylon, silon, dederon. Dále potom vlastní jména podniků. Např.: masna, kovomat, sportka aj. (Filipec, Čermák, 1985, s. 99).

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část bakalářské práce sleduje především výzkum týkající se znalosti neologismů. Má za cíl zjistit úroveň vědomostí novotvarů vzniklých v českém jazyce v různých časových etapách a porovnat znalosti těchto slov z hlediska věku a vzdělání respondentů. Cílem této práce je tedy porovnání a následná analýza získaných informací na základě předem námi stanovených hypotéz.

7 Metodika

V této práci jsme jako nejefektivnější metodu získání dat zvolili dotazníkové šetření. Námi sestavený dotazník jsme publikovali jak v tištěné, tak i v online verzi. Výzkum probíhal dva měsíce – od poloviny ledna do poloviny března roku 2017. Na základě tohoto šetření jsme dohromady získali 292 odpovědí.

Online dotazník vytvořený na webovém portálu Google byl umístěn na sociální síti Facebook. Díky popularitě tohoto webového systému jsme předpokládali široký počet respondentů a jejich ochotu dotazník vyplnit. Online dotazník byl zodpovězen dohromady 167 účastníky průzkumu.

O zodpovězení dotazníkových otázek v tištěné variantě jsme požádali ZŠ a MŠ v Dolním Bukovsku, kde byl dotazník vyplněn žáky druhého stupně a všech pracovníků školy. Dále jsme oslovili širokou veřejnost čili známé lidi v našem okolí. Tištěnou formu zodpovědělo 125 dotazovaných

Naším cílem bylo získání dat od respondentů rozdílného věku a různého vzdělání. Z tohoto hlediska byla pro náš výzkum efektivnější tištěná forma dotazníku. Respondenti, kteří vyplňovali online, byli totiž především mladší věkové kategorie.

Dotazník byl uspořádán do 11 otázek. První dvě otázky byly zaměřeny na základní sociologická data čili na věk a vzdělání respondentů. Pohlaví dotazovaných jsme nijak nezohledňovali. Další otázky měly za cíl zjistit úroveň znalostí různých etapových slov, jež jsou nebo kdysi byla považována za slova nová. To znamená lexémy, které byly po svém vzniku vnímány jako neologismy. Při výběru slov vhodných pro zařazení mezi dotazníkové otázky jsme využívali slovník *Nová slova v češtině 1*, *Nová slova v češtině 2* od Olgy Martinové, dále jsme pracovali s neologickou databází Neomat a nechali jsme se inspirovat i literaturou, ze které jsme čerpali v teoretické části.

7.1 Otázka č. 1 a č. 2 Vyhodnocení základních sociologických dat

Z prvních dvou otázek, které se zaměřovaly na základní sociologická data, je patrné následující:

Nejpočetnější skupinu tvořili lidé ve věkovém rozpětí 28 – 55 let a představovali tak 28 % z celkového počtu dotazovaných. Velmi vyrovnanou kategorií, co se četnosti týče, byla skupina 20 – 27 let, kterou tvoří 27 % respondentů. Účastníci ankety ve věku 16 – 19 let zastupovali 17 % a nejmladší respondenti, mladší 15 let, představovali 16 %. Do nejméně početné skupiny byli zařazeni lidé ve věku 56 let a více. Ti ve výzkumu reprezentují 12% menšinu. (viz graf č. 1).

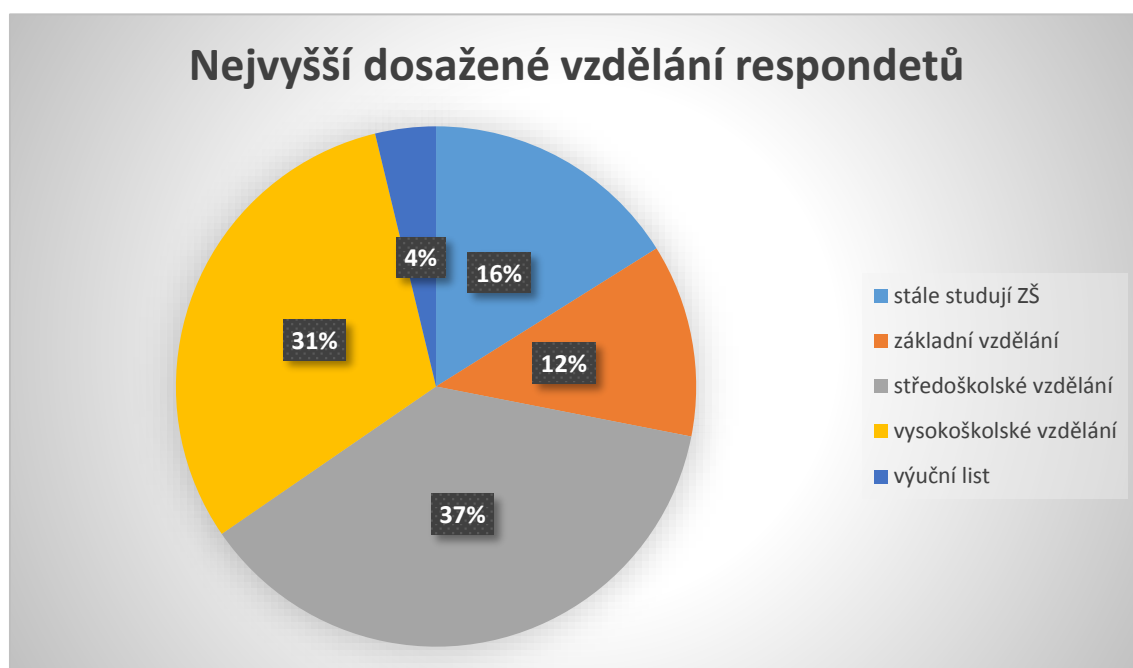
Graf č. 1 Věk respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Největší zastoupení v otázce číslo 2 (Nejvyšší dosažené vzdělání) představovala skupina, jež je středoškolsky vzdělaná. Tvoří 37 %. Hned druhou velmi četnou skupinu tvořili lidé s vysokoškolským vzděláním (31 %). 16 % respondentů bylo zastoupených mezi žáky, kteří jsou stále na základní škole. Malý počet respondentů byl z řad těch, kteří mají doposud jen základní vzdělání. V tomto případě může jít například o středoškoláky, kteří v rámci výzkumu reprezentují 12% zastoupení. Nejméně účastníků dotazníkového výzkumu bylo v kategorii lidí s výučním listem (4 %). (viz graf č. 2)

Graf č. 2 Nejvyšší dosažené vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování

7.2 Otázka č. 3 Co podle Vás znamená slovo neologismus?

Tato otázka byla zařazena do úvodní části dotazníku účelově, protože měla za cíl zjistit, zda mají lidé představu o tom, co slovo neologismus znamená. Záměrně jsme neuváděli českou podobu tohoto lexému – novotvar. Usnadnění odpovědi však spočívalo v uzavřenosti otázky a respondentům tak byly nabídnuty tři různé odpovědi, ze kterých vybírali dle jejich soudu tu správnou.

Varianty odpovědí:

- a) Neologismus je jakékoliv spisovné slovo.
- b) Neologismus je slovo nově vzniklé nebo přejaté.
- c) Neologismus je nové slovo, jež je přeložené z angličtiny.

Domnívali jsme se, že nesprávně odpovídající budou za neologismus považovat všechna ta slova, jež jsou přeložena z angličtiny. A to z toho důvodu, že v současnosti se s anglickými výrazy setkáváme velmi často prostřednictvím médií. Chybnou odpověď s možností „c“ jsme nejvíce očekávali u starší populace, to znamená u respondentů ve věkové skupině 56 let a více a dále potom u generace nejmladší čili

u žáků na základní škole. Zároveň jsme se domnívali, že správnou odpověď označí respondenti s vysokoškolským vzděláním. Opačný výsledek jsme očekávali u skupiny s nedokončeným středoškolským vzděláním a skupiny s výučním listem.

Tabulka č. 1

Co podle Vás znamená slovo neologismus?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	30	16	1
16-19 let	základní vzdělání	33	2	
	SŠ s maturitou	14	1	
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	41	2	
	výuční list	1		
	VŠ	34	1	
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	36	4	
	výuční list	1		
	VŠ	39	2	
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	9	2	
	výuční list	6	3	
	VŠ	12		2

Zdroj: Vlastní zpracování

Ačkoliv jsme byli přesvědčeni o tom, že slovo neologismus je termínem, jenž se používá spíše v odborné rovině a v běžné komunikaci není tak frekventovaným lexémem, výsledek výzkumu nás překvapil. Hypotéza se nepotvrdila v případě kategorie stále studujících ZŠ. Správnou odpověď zvolilo 64 % respondentů. Vyvrácena byla i v případě skupiny 56 let a více. Zde jsme předpokládali nízkou znalost. Výsledkem je však 79 % správně odpovídajících. Vysokoškolsky vzdělaní naši domněnku potvrdili. Ve vzorku respondentů s vysokoškolským titulem odpovědělo správně 94 %. Vysokou znalost prokázala i skupina s výučním listem (73 %) a skupina se základním vzděláním (94 %). Hypotéza se tedy v tomto případě nepotvrdila.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 1.

7.3 Otázka č. 4 Co podle Vás znamená slovo každodenníček ?

Slovo každodenníček čili deník pro každodenní záznamy, bylo za neologismus považované v 17. století, v době Jana Amose Komenského, který tento lexém vymyslel. Při sestavování hypotézy jsme vycházeli z předpokladu, že každodenníček byl neologismem v době minulé a v současnosti se nepoužívá. Patrnou nápovědou respondentovi mohly být kořeny slov, které tento lexém tvoří.

Při zpracování a vyhodnocování dotazníků jsme akceptovali synonyma i podobné varianty, z nichž bylo zřejmé, že respondenti znají význam tohoto slova. Např.: záznamy všedního dne, denní zápisky apod. Častými chybnými odpověďmi byly: denní rutina, něco každodenně se opakující, stereotyp, rituál apod.

Mysleli jsme si, že toto slovo bude známé pro starší generaci, v našem případě pro respondenty ve věkovém rozpětí 28 – 55 a 56 a více let. Vycházeli jsme z toho, že právě tyto generace dříve používaly ručně psané deníky častěji než dnešní mladí lidé. Z tohoto důvodu jsme usuzovali, že jim slovo každodenníček může být povědomé. Opačný výsledek jsme předpokládali u žáků na základní škole. Zde jsme se domnívali, že správně odpoví pouze 20 %. Na základě předpokladu, že vysokoškolsky vzdělaní lidé mohou mít hlubší znalosti v rámci vývoje českého jazyka, jsme se domnívali, že tato skupina bude představovat skupinu nejvíce správně zodpovídajících. Chybné odpovědi jsme očekávali například u respondentů, kteří stále studují ZŠ nebo u představitelů skupiny se základním vzděláním.

Tabulka č. 2

Co podle Vás znamená slovo každodenníček?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	22	15	10
16-19 let	základní vzdělání	20	14	1
	SŠ s maturitou	6	6	3
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	22	15	5
	výuční list		1	
	VŠ	16	17	3
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	16	23	2
	výuční list		1	
	VŠ	15	20	5
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	6	3	2
	výuční list	3	5	1
	VŠ	8	6	

Zdroj: Vlastní zpracování

Vycházeli jsme z hypotézy, že správné odpovědi budou zaznamenány u starší generace dotazovaných a opačně tomu bude u mladších respondentů. Hypotéza se nám nepotvrdila. Tabulka nám ukazuje, že v kategorii 28 – 55 let a 56 let a více odpověděla špatně téměř polovina lidí. Konkrétně: 54 % skupina 28 – 55 let a 41 %

kategorie 56 let a více. Překvapivý výsledek poukazuje na znalost dětí na základní škole, kde správně zodpovědělo 47 % žáků. Tento výsledek tak vyvrátil naši hypotézu. Lidé s vyšším vzděláním představují 43% znalost tohoto slova, což v porovnání se skupinou lidí s nejvyšším dosaženým základním vzděláním (45 %) potvrzuje, že se naše hypotéza ani v tomto případě nepotvrdila.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 2.

7.4 Otázka č. 5 Co podle Vás znamená slovo pětiletka?

Dalším etapovým slovem, které vzniklo již v minulosti, je pětiletka. Jde o klasický neologismus, který se ve slovní zásobě objevil v socialistické době a je vnímám jako nová terminologie spjatá přímo s tímto obdobím. Pětiletka je tedy pětiletý hospodářský plán a základní ekonomická koncepce Sovětského svazu a ostatních zemí východního bloku.

Při zpracování a vyhodnocování dotazníků jsme akceptovali synonyma i podobné varianty, z nichž bylo zřejmé, že respondenti znají význam tohoto slova. Např.: pětiletý plán, koncepce za komunismu, hospodářský výrobní plán, ekonomická koncepce SSSR apod. Častými chybnými odpověďmi byly: škola, volební období, rostlina, pětiletá lhůta, cokoliv trvající pět let apod.

Naše hypotéza zněla, že lexém pětiletka bude znám s určitostí starší generaci čili kategorii 56 let a více a dále potom kategorii 28 – 55 let. A to díky faktu, že právě lidé v tomto věku žili v době minulého režimu a slovo pětiletka tak bylo součástí tehdejší slovní zásoby. Domnívali jsme se, že naopak velmi slabou znalost budou prokazovat respondenti nejmladšího školního věku čili žáci základní školy. Ačkoliv by s tímto slovem měli být seznámeni při výuce, v mnoha případech tomu tak není. Běžně se s tímto výrazem neseťkávají, a tak není zafixován v jejich slovní zásobě. Ze stejného důvodu jsme chybné odpovědi přisuzovali i skupinám 16 – 19 let a 20 – 27 let. Dále jsme předpokládali, že správně odpovídajícími budou respondenti skupin s vysokoškolským vzděláním a středoškolským vzděláním s předpokladem, že u kategorie s vyšším vzděláním bude zaznamenáno více správných odpovědí než u středoškolsky vzdělaných lidí.

Tabulka č. 3

Co podle Vás znamená slovo pětiletka?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ		33	14
16-19 let	základní vzdělání	14	19	2
	SŠ s maturitou	10	5	
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	25	18	
	výuční list		1	
	VŠ	16	17	2
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	23	16	1
	výuční list	1		
	VŠ	32	9	
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	10	1	
	výuční list	8	1	
	VŠ	13	1	

Zdroj: Vlastní zpracování

Naše hypotéza se potvrdila v případě porovnání nejmladších a nejstarších respondentů. Ze skupiny stále studujících základní školu neodpověděl správně nikdo. Naopak velmi silná znalost slova pětiletka byla prokázána u kategorie 56 let a více. Zde odpovědělo správně 91 % dotazovaných. Lidé ve věku 28 – 55 let představují

68% zastoupení. Kategorie 16 – 19 let a 20 – 27 let prokázaly znalost průměrnou, avšak slabší než respondenti pokročilého věku. U kategorie s vysokoškolským vzděláním bylo zaznamenáno 68 % správných odpovědí. U středoškolsky vzdělaných respondentů odpovědělo správně 63 %. Hypotéza se tedy potvrdila.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 3.

7.5 Otázka č. 6 Co podle Vás znamená slovo cajmrsk?

Slovo cajmrsk představuje výprask nebo hlučnou zábavu, nepořádek, chaos či nelad. Toto slovo bylo do průzkumu zařazeno čistě z naší vlastní zvědavosti, kdy jsme se domnívali, že tento neologismus bude znám spíše lokálně, například jen v rámci rodiny.

Při zpracování a vyhodnocování dotazníků jsme akceptovali synonyma i podobné varianty, z nichž bylo zřejmé, že respondenti znají význam tohoto slova. Např.: dostat na zadek, bordel, rachot apod. Častými chybnými odpověďmi byly: pohroma, nadávka, rychle.

Mysleli jsme si, že nejvíce správných odpovědí bude zaznamenáno v kategorii 56 let a více a dále potom 28 – 55 let. Lexém cajmrsk je dle našeho vlastního názoru generačně přenosný. Domnívali jsme se tedy, že kromě starších respondentů by správně zodpovídajícími mohli být reprezentanti skupiny 20 – 27 let. U nejmladší věkové kategorii do 15 let a u skupiny 16 – 19 let jsme očekávali zhruba 15 % správných odpovědí. V oblasti vzdělání jsme předpokládali, že slovo cajmrsk bude známé pro skupinu středoškolsky vzdělaných lidí a pro skupinu s výučním listem. K vytvoření této hypotézy nás vedlo přesvědčení, že u vysokoškolsky vzdělaných respondentů se slovo cajmrsk nebude objevovat v jejich slovní zásobě, a tudíž tak nebudou znát jeho význam. Nízkou znalost jsme dále očekávali u skupin s nejmladšími respondenty (žáci stále studující ZŠ).

Tabulka č. 4

Co podle Vás znamená slovo cajmrsk?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	1	10	36
16-19 let	základní vzdělání	6	13	16
	SŠ s maturitou	2	3	10
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	16	10	17
	výuční list	1		
	VŠ	10	8	17
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	22	12	6
	výuční list			1
	VŠ	17	9	15
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	8	3	
	výuční list	7	1	1
	VŠ	11	3	

Zdroj: Vlastní zpracování

Naše hypotéza se potvrdila u respondentů v kategorii 56 let a více. Zde bylo zaznamenáno 76,5 %, což je nejlepší výsledek v porovnání s ostatními. Z účastníků dotazníkového šetření ve skupině 28 – 55 let správně zodpovědělo 47 %. Hypotéza se tedy potvrdila i v tomto případě. Vyvrácena byla naopak u kategorie 20 – 27 let, kde

66 % špatně zodpovědělo nebo nevědělo. Nejslabší znalost dle očekávání představovaly skupiny ve věku do 15 let a 16 – 19 let. Správnou odpověď znalo pouze 9 % dotazovaných, 27 % uvedlo nesprávnou odpověď a 64 % nevědělo. Hypotéza potvrzena nebyla, znalost nejmladších respondentů byla ještě horší, než jsme předpokládali. U vysokoškolsky vzdělaných respondentů byla zjištěna 42% znalost, u středoškoláků potom 44%. Tento výsledek nepovažujeme za markantní rozdíl, proto byla naše hypotéza vyvrácena. Potvrzena byla však v případě znalosti lidí s výučním listem, kde správně odpovědělo 72 %.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 4.

7.6 Otázka č. 7 Co podle Vás znamená slovo lajkovat?

Výraz, který můžeme bezesporu považovat za neologismus poslední doby, je lajkovat. Toto slovo vychází z anglického výrazu like. Like se do českého jazyka překládá mimo jiné i jako líbit se. Slovo lajkovat ve známost vešlo prostřednictvím sociální sítě Facebook. Zde funguje ikonka palce pozvednutého nahoru jako nástroj pro vyjádření kladného hodnocení. Pokud se tedy uživatel Facebooku na této síti něco líbí, prostřednictvím symbolu palce to „lajkne“. Vyjádří tím tak skutečnost, že s určitým příspěvkem sympatizuje. Neologismus lajkovat je počestělé. Ortografie tohoto slova vychází z anglické výslovnosti a přidáním *ovat* tak vzniklo české sloveso.

Při zpracování a vyhodnocování dotazníků jsme akceptovali synonyma i podobné varianty, z nichž bylo zřejmé, že respondenti znají význam tohoto slova. Např.: dát palec nahoru, líbit se, označit „to se mi líbí“ apod. Častými chybnými odpověďmi byly: hodnotit, komunikovat přes internet, laškovat, posílat zprávy apod.

Především jsme, že neologismus lajkovat se používá v rámci sociálních sítí, a tak jsme byli přesvědčeni, že nejmladší respondenti, v našem případě žáci druhého stupně základní školy, budou s přesností znát význam slova. Stejný výsledek jsme očekávali u kategorie 16 – 19 let a 20 – 27 let. Opírali jsme se o skutečnost, že majorita respondentů těchto kategorií je znalá v oblasti sociálních sítí. Na základě přesvědčení o zainteresovanosti mladé generace v oblasti Facebooku jsme usuzovali, že naopak příslušníci starší generace čili kategorie 28 – 55 let a 56 let a více nebudou znát význam tohoto slova. Dále jsme předpokládali, že znalost u respondentů s jakýmkoliv vzděláním bude srovnatelná.

Tabulka č. 5

Co podle Vás znamená slovo lajkovat?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	42	2	3
16-19 let	základní vzdělání	30	4	1
	SŠ s maturitou	14	1	
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	40	3	
	výuční list	1		
	VŠ	33	2	
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	32	8	
	výuční list	1		
	VŠ	36	5	
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	5	1	5
	výuční list	1	4	4
	VŠ	7	4	3

Zdroj: Vlastní zpracování

Výsledky této otázky nás velice překvapily. Hypotéza se potvrdila u skupin do 15 let, 16 – 19 let a 20 – 27 let. Příslušníci všech tří kategorií vykazují vysokou znalost neologismu lajkovat. Ve věku 20 – 27 let uvedlo správnou možnost až 94 % dotazovaných, což je nejvíce v komparaci s ostatními skupinami. Překvapivé

procento bylo zaznamenáno u respondentů ve věku 28 – 55 let (84 %). Hypotéza se potvrdila pouze u věkové skupiny 56 let a více, kde správně odpovědělo 38 %, nesprávně potom 62 %. Úroveň znalostí dětí na základní škole, studentů s nejvyšším základním vzděláním, středoškoláků a vysokoškoláků byla dle předpokladů srovnatelná a poměrně vysoká. V každé ze zmiňovaných skupin bylo zaznamenáno kolem 80 % správných odpovědí. Slabší znalost byla zjištěna u lidí s výučním listem (pouze 18 %). Toto procento ale tvoří respondenti ve věkové skupině 56 let a více, což nám souhlasí s výsledkem kategorie z hlediska věku.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 5.

7.7 Otázka č. 8 Co podle Vás znamená slovo nagygate?

Dalším vybraným neologismem je slovo nagygate. Toto slovo představuje kauzu, která probíhala kolem Jany Nagyové. Jde tedy o výraz, který vznikl reakcí na někdejší politické dění. Stejným způsobem vzniklo například slovo judrgate, jež znamená aféru spojenou s neoprávněným užíváním titulu doktora práv (JUDr.) některými českými politiky. Novotvar nagygate je především mediální pojmenování.

Při zpracování a vyhodnocování dotazníků jsme akceptovali synonyma i podobné varianty, z nichž bylo zřejmé, že respondenti znají význam tohoto slova. Např.: politická kauza, neodvádění daní z přijatých darů, kauza, která stála Nečase premiérské křeslo, korupce, kabelky paní Nagyové apod. Častými chybnými odpověďmi byly: brána, navigace, koncert či turné Petra Nagyho apod.

Domnívali jsme se, že neznalost tohoto neologismu bude zjištěna převážně u skupin: do 15 let čili u žáků stále studujících ZŠ a dále potom u kategorie 16 – 19 let. A to z toho důvodu, že je velmi nepravděpodobné, že respondenti těchto skupin přicházejí s tímto slovem do styku. Souvisí to s naším přesvědčením, že lidé v tomto věku nejsou až tak zainteresovaní v politickém dění. Opačný případ pro nás představovaly skupiny 20 – 27 let a 28 – 55 let, kde je zájem o politické dění a zároveň i politický přehled o poznání vyšší. Dále jsme předpokládali, že s vyšším vzděláním poroste i míra znalosti tohoto slova. Vycházeli jsme totiž opět z domněnky, že vzdělanější lidé mají větší zájem o věci veřejné a s tím související sledování sdělovacích prostředků, kde se tento novotvar vyskytoval. Nejvyšší znalost jsme tedy přisuzovali skupině s vysokoškolským vzděláním, průměrnou znalost skupině

středoškoláků. Nižší míru znalosti jsme předpokládali u respondentů s nejvyšším dosaženým základním vzděláním či výučním listem.

Tabulka č. 6

Co podle Vás znamená slovo nagygate?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ		6	41
16-19 let	základní vzdělání	5	13	17
	SŠ s maturitou	5	4	6
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	9	6	28
	výuční list		1	
	VŠ	7	9	19
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	15	13	12
	výuční list			1
	VŠ	16	7	18
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	4		7
	výuční list	3		6
	VŠ	8	2	4

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza se nám potvrdila v případě kategorií do 15 let, kde neuvedl správnou odpověď nikdo a 16 – 19 let, kde správně odpovědělo pouze 20 %. Překvapivý výsledek pro nás představovala skupina 20 – 27 let, kde uvedlo 59 % respondentů, že neví, co nagygate znamená. Správně zodpovědělo pouze 20 %. Účastníci dotazníkového šetření ve věku 28 – 55 let vykazovali sice vyšší znalost (38 %), ale hypotéza byla v případě obou těchto skupin vyvrácena, neboť jsme předpokládali vyšší úspěšnost. Nejvyšší míra znalosti byla zjištěna u nejstarší věkové skupiny čili u lidí ve věku 56 let a více. Správně zde odpovědělo 44 %. Hypotéza v oblasti vzdělání se nám potvrdila ve všech případech. Velmi nízká znalost byla prokázána u skupin s nejvyšším dosaženým základním vzděláním, dále potom u lidí s výučním listem. Znalost u vysokoškoláků byla 34 %, u středoškoláků 30 %, což považujeme za téměř srovnatelné.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 6.

7.8 Otázka č. 9 Co podle Vás znamená slovní spojení hrát beach?

Slovní spojení hrát beach čili hrát plážový volejbal, je dle našeho soudu velmi rozšířené. Myslíme si, že tento novotvar je natolik ustálen v české slovní zásobě, že v mnoha případech nahrazuje výraz ryze český. Do dotazníku byl zařazen, protože nás zajímalo, zdali bude význam tohoto slova znám opravdu všem generacím.

Předpokládali jsme, že nejvyšší míra znalosti bude zjištěna u respondentů ve věkové skupině 16 – 19 let a 20 – 27 let, neboť představitelé těchto skupin by měli mít hlubší znalost anglického jazyka. U kategorie 28 – 55 let a 56 let a více jsme se domnívali, že budou vykazovat o něco slabší znalost. Markantní rozdíl jsme ale nepředpokládali vzhledem k výše zmíněné domněnce, že slovní spojení hrát beach je v dnešní době už poměrně počestlé. Jelikož jde o anglicismus, mysleli jsme si, že míra znalosti poroste s mírou úrovně vzdělání. U vysokoškoláků jsme předpokládali velmi vysokou znalost. Opačný výsledek jsme očekávali u vyučených respondentů.

Tabulka č. 7

Co podle Vás znamená slovo nagyate?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ		6	41
16-19 let	základní vzdělání	5	13	17
	SŠ s maturitou	5	4	6
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	9	6	28
	výuční list		1	
	VŠ	7	9	19
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	15	13	12
	výuční list			1
	VŠ	16	7	18
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	4		7
	výuční list	3		6
	VŠ	8	2	4

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza se potvrdila v případě skupin 16 – 19 let a 20 – 27 let. Představitelé kategorie 16 – 19 let vykazují 90% znalost a kategorie 20 – 27 let 98%. Dále se potvrdila v případě respondentů v kategorii 56 let a více, kde správně odpovědělo 74 % účastníků průzkumu. Tento výsledek je v porovnání s ostatními nejnižší, ale

i přes to poukazuje na nadprůměrnou znalost. V kategorii 28 – 55 let bylo zaznamenáno 93 % správně odpovídajících. V tomto případě se tedy předpoklad nepotvrdil. U vysokoškolsky vzdělaných respondentů byla zjištěna velmi vysoká znalost (93 %), u lidí s výučním listem je znalost slabší (73 %). Hypotéza se tedy potvrdila. Výsledky poukázaly na skutečnost, že tento neologismus je většině respondentů znám.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 7.

7.9 Otázka č. 10 Napište správnou ortografii slova „frýstajl“

Součástí praktické části byla i otázka, která se snažila zjistit úroveň znalosti správné ortografie určitého neologismu. Správný pravopis výrazu „frýstajl“ je tedy freestyle.

Záměrně jsme vybrali slovo anglické, protože nás zajímalo, zdali budou starší respondenti vědět, jak se toto slovo píše. Předpokládali jsme, že právě představitelé kategorií 28 – 55 let a 56 let a více nebudou znát správný pravopis. Nízkou znalost jsme dále očekávali u nejmladších respondentů čili žáků na ZŠ. Domnívali jsme se, že velmi vysoká znalost bude zjištěna u skupin 16 – 19 let a 20 – 27 let. Vycházeli jsme totiž z předpokladu, že respondenti v tomto věku budou mít anglický jazyk na vyšší úrovni než respondenti ostatních skupin. Ze stejného důvodu jsme i sestavili hypotézu v rámci vzdělání, kde jsme si mysleli, že vysokoškolští respondenti budou v porovnání s těmi méně vzdělanými znalejší a budou tak znát správnou ortografii slova freestyle.

Tabulka č. 8

Napište správnou ortografii slova „frýstajl“?				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	24	14	9
16-19 let	základní vzdělání	30	2	3
	SŠ s maturitou	12	3	
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	39	4	
	výuční list		1	
	VŠ	31	4	
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	32	8	
	výuční list	1		
	VŠ	36	4	1
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	3	7	1
	výuční list	3	5	1
	VŠ	7	6	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza se potvrdila u skupiny 56 let a více. Správný pravopis znalo pouze 38 % odpovídajících. Předpoklad nízké úrovně znalosti u žáků na ZŠ byl také potvrzen.

Slovo freestyle správně napsala jen polovina z nich, konkrétně 51 %. Nejvyšší míru znalosti představovaly skupiny 16 – 19 let (84 %) a 20 – 27 let (89 %). V tomto případě se hypotéza potvrdila. Další skupinou s vysokou mírou znalosti byla kategorie 28 – 55 let, kde jsme ale předpokládali, že budou uvádět chybnou ortografii. Výsledek byl však opačný. Až 84 % respondentů uvedlo správnou odpověď. Vysokoškolsky vzdělaní lidé představují 82% znalost, účastníci dotazníkového šetření s výučním listem potom 63% znalost. Hypotéza se tedy potvrdila.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 8.

7.10 Otázka č. 11 Zkuste nahradit uvedená slova synonymy

Poslední dotazníková otázka měla stejně jako předešlé otázky zjistit úroveň znalosti novotvarů, avšak jiným způsobem. Úkolem respondentů bylo vymyslet slova, která jsou významově totožná s neologismy uvedenými v dotazníku.

7.1.1 Synonymum ke slovu comp

Anglická zkrácenina slova comp představuje české slovo počítač.

Předpokládali jsme vyšší znalost u mladších respondentů, slabší naopak u starších. Zároveň jsme se domnívali, že s vyšším vzděláním poroste i míra znalosti.

Tabulka č. 9

Zkuste nahradit slovo comp synonymem				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	45	1	1
16-19 let	základní vzdělání	33		2
	SŠ s maturitou	15		
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	43		
	výuční list	1		
	VŠ	35		
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	40		
	výuční list	1		
	VŠ	39		2
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	10		1
	výuční list	6	1	2
	VŠ	8	2	4

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza se nepotvrdila, neboť většina všech respondentů uvedla správné synonymum bez ohledu na jejich věk či vzdělání.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 9.

7.1.2 Synonymum ke slovu singl

Slovo singl představuje výrazy: sám, samostatný, píseň.

Hypotéza byla v tomto případě totožná jako u neologismu comp. Předpokládali jsme vyšší znalost u mladších respondentů, slabší naopak u starších. Zároveň jsme se domnívali, že s vyšším vzděláním poroste i míra znalosti.

Tabulka č. 10

Zkuste nahradit slovo singl synonymem				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	36	5	6
16-19 let	základní vzdělání	33		2
	SŠ s maturitou	14	1	
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	43		
	výuční list	1		
	VŠ	34	1	
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	39	1	
	výuční list	1		

	VŠ	39	1	1
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	11		
	výuční list	9		
	VŠ	14		

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza se nepotvrdila, protože například mezi nejstaršími respondenty představujícími kategorii 56 let a více neuvedl nesprávné synonymum nikdo. U nejmladších respondentů bylo naopak zaznamenáno 6 nevhodných synonym a 8 lidí nevědělo. Hypotéza v oblasti vzdělání se potvrdila.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 10.

7.1.3 Synonymum ke slovu trendový

Přídavné jméno trendový představuje význam aktuální, moderní.

Hypotéza zněla, že slovo trendový bude známé všem kategoriím kromě skupiny ve věku do 15 let čili žákům na ZŠ. V oblasti vzdělání jsme předpokládali, že většina respondentů, kromě již zmíněných žáků na ZŠ, bude znát synonyma ke slovu trendový bez ohledu na jejich vzdělání.

Tabulka č. 11

Zkuste nahradit slovo trendový synonymem				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	24	13	10
16-19 let	základní vzdělání	31	1	3
	SŠ s maturitou	13	2	
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	41	2	
	výuční list	1		
	VŠ	35		
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	38	2	
	výuční list	1		
	VŠ	39		2
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	10	1	
	výuční list	7	2	
	VŠ	14		

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza se potvrdila, neboť nejvíce nevhodných synonym bylo zaznamenáno ve skupině ve věku do 15 let čili u žáků na ZŠ. 10 žáků z celkového počtu 47 neuvedlo žádné slovo, které by podle nich bylo synonymem ke slovu trendový. Hypotéza v oblasti vzdělání se opět potvrdila.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 11.

7.1.4 Synonymum ke slovu sluníčkář

Slovo sluníčkář se v poslední době používá velmi často. Karel Oliva, bývalý ředitel Ústavu pro jazyk český, uvádí, že je toto slovo vnímáno především pejorativně. Sluníčkářem můžeme označit člověka, který je spíše naivní, pozitivně naladěný, světu otevřený, multikulturní a levicově zaměřený. Dle Olivy je v současnosti frekvence tohoto neologismu velmi vysoká. Dále tvrdí, že slovo sluníčkář nahradilo dříve používaný výraz pravdoláskař (iDNES.cz [online] cit. 27. 3. 2016).

Předpokládali jsme, že nejvíce správných odpovědí bude zaznamenáno u kategorií 20 – 27 let a 28 – 55 let. Vycházeli jsme z domněnky, že právě příslušníci těchto skupin jsou nejaktivnější v rámci sledování jakéhokoliv druhu médií, kde se v současnosti mohou s tímto slovem setkat. Ze stejného důvodu jsme očekávali, že největší procento správných synonym uvedou lidé s vysokoškolským vzděláním. Nulovou znalost jsme předpokládali u nejmladších respondentů čili žáků na ZŠ.

Tabulka č. 12

Zkuste nahradit slovo sluníčkář synonymem				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ		23	24
16-19 let	základní vzdělání	13	17	5
	SŠ s maturitou	7	8	
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			

	SŠ s maturitou	18	20	5
	výuční list	1		
	VŠ	20	15	
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	12	28	
	výuční list		1	
	VŠ	16	22	3
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	4	5	2
	výuční list	3	5	1
	VŠ	10	3	1

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvíce správných odpovědí bylo zaznamenáno v kategorii 56 let a více (50 %), u skupiny 20 – 27 let a 28 – 55 let byla znalost nižší, proto byla hypotéza vyvrácena. Žáci na ZŠ potvrdili nulovou znalost, správné synonymum neuvedl nikdo. V případě vysokoškolsky vzdělaných respondentů však hypotéza potvrzena nebyla, neboť vyšší míra znalosti byla zjištěna u středoškoláků (37 %).

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 12.

7.1.5 Synonymum ke slovu jobovka

Slovo jobovka znamená špatnou zprávu. Jde o zkráceninu slovního spojení Jobova zvěst.

Předpokládali jsme, že nejvíce správných synonym uvedou skupiny se staršími respondenty. Nižší znalost jsme předpokládali u kategorie 16 – 19 let. Nulovou znalost jsme potom předpokládali opět u skupiny do 15 let. Dále jsme se domnívali, že správná synonyma uvedou lidé se středoškolským a vysokoškolským vzděláním.

Tabulka č. 13

Zkuste nahradit slovo jobovka synonymem				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	1	14	32
16-19 let	základní vzdělání	7	18	10
	SŠ s maturitou	3	11	1
	výuční list			
	VŠ			
20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	13	27	3
	výuční list		1	
	VŠ	10	24	1
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	20	20	
	výuční list		1	
	VŠ	27	13	1
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	6	4	1
	výuční list	5	3	1
	VŠ	11	1	2

Zdroj: Vlastní zpracování

Hypotéza se potvrdila z hlediska věku. Více správných synonym uvedli starší respondenti. Skupina 56 let a více prokázala největší znalost (50 %), což ale považujeme za průměrný výsledek. Mladší účastníci dotazníkového šetření slabou znalost potvrdili. Ze žáků na ZŠ uvedl správné synonymum pouze jeden z nich. Skupina s vysokoškolským vzděláním prokázala 53% znalost, avšak lidé s nejvyšším středoškolským vzděláním znalost nejnižší (38 %). Hypotéza se tedy potvrdila jen částečně.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 13.

7.1.6 Synonymum ke slovu dotykáč

Dotykáč je mobilní telefon ovládaný dotykem prstu.

Domnívali jsme se, že všechny skupiny kromě kategorie 56 let a více prokážou až 90% znalost tohoto slova. U nejstarších respondentů v kategorii 56 let a více jsme očekávali, že alespoň polovina z nich uvede chybné varianty. V oblasti vzdělání jsme mezi všemi kategoriemi předpokládali srovnatelnou znalost.

Tabulka č. 14

Zkuste nahradit slovo dotykáč synonymem				
		SPRÁVNĚ	NESPRÁVNĚ	NEVÍ
do 15 let	stále ZŠ	42	2	3
16-19 let	základní vzdělání	31		4
	SŠ s maturitou	14		1
	výuční list			
	VŠ			

20-27 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	43		
	výuční list	2		
	VŠ	34		
28-55 let	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	39	1	
	výuční list	1		
	VŠ	40		1
56 let a více	základní vzdělání			
	SŠ s maturitou	9		2
	výuční list	6		2
	VŠ	13		2

Zdroj: Vlastní zpracování

Respondenti skupiny 56 let a více prokázali vyšší znalost, než jsme předpokládali (82 %), a tak byla hypotéza v tomto případě vyvrácena. Potvrzena byla naopak u ostatních skupin, kde byla zjištěna vysoká míra znalosti. Ve skupině ve věku 20 – 27 uvedli správnou odpověď všichni, úspěšnost byla tedy 100%. Velmi vysokou míru dále prokázali lidé s nejvyšším vzděláním a středoškolským. U ostatních skupin byla jejich znalost srovnatelná. Hypotéza tak potvrzena nebyla.

Kompletní přehled všech zaznamenaných odpovědí viz Příloha 14

8 Závěr

Bakalářská práce je složena z části teoretické a praktické. V teoretické části jsou přiblíženy základní pojmy týkající se problematiky neologismů. V první řadě je zde vysvětlen termín neologismus, jehož definice se nepatrně liší z hlediska pojetí různých autorů. Další kapitola pojednává o historii neologismů. Uvedena jsou zde slova, jež byla za neologismy považována v minulosti, respektive v době jejich vzniku. Tyto výrazy se buď nedochovaly a dnes nám již nejsou známé anebo se staly součástí české slovní zásoby. Teoretická část se dále věnuje například příčinám jejich vzniku, jejich určování a v neposlední řadě i jejich kategorizaci. Uvedeny jsou zde klasifikace dle strukturního a funkčního hlediska, dle vzniku a také podle hlediska genetického.

Praktická část práce vycházela z dotazníkového šetření. Mnou vytvořený dotazník obsahoval jedenáct otázek. Do dotazníku jsem vybrala záměrně ta slova, u kterých jsem předpokládala, že se odpovědi na ně budou lišit a všichni respondenti tak nebudou znát jejich význam. Na základě sesbíraných dat jsem si vytvářela hypotézy a po analýze všech zaznamenaných odpovědí jsem byla schopna tvrdit, zda se mi předpoklady potvrdily či nikoliv.

Cílem této bakalářské práce byla komparace úrovně znalostí u respondentů různého věku a odlišného vzdělání. Při sestavování dotazníku i následných hypotéz jsem očekávala, že význam některých slov bude pro určitou skupinu o poznání známější než pro jinou. Tento můj předpoklad se mi celkově potvrdil, neboť jsem zjistila, že mezi úrovněmi znalostí některých skupin jsou markantní rozdíly.

Tvorba této práce pro mne byla velmi zajímavou a přínosnou. Téma neologismů je dle mého názoru atraktivní. A to z toho důvodu, že v dnešním světě, který je otevřen různým kulturám a zároveň tak i cizím jazykům, dochází k obohacování českého jazyka čím dál tím více. Do české slovní zásoby tak prostupují slova, jež jsou kolikrát i velmi neobvyklá.

9 Seznam požitých literatury

- ADÁMKOVÁ, Petra a kol. *Dynamika českého lexika a lexikologie: Studie k moderní mluvnici češtiny*. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 200 s. ISBN 978-80-244-3622-7.
- BACHMANNOVÁ, Jarmila a kol. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.
- ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-020-3.
- FILIPEC, Josef, ČERMÁK, František. *Česká lexikologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1985. ISBN 21-011-86.
- HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. ISBN 14-475-80.
- MARTINCOVÁ, Olga. *Neologismy v dnešní češtině*. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, 2005. ISBN 80-86496-21-X.
- MARTINCOVÁ, Olga a kol. *Nová slova v češtině 2: Slovník neologismů*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1168-4.

- MARTINCOVÁ, Olga a kol. *Nová slova v češtině I: Slovník neologismů*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0640-0.
- MARTINCOVÁ, Olga. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova, 1983.
- SOCHOVÁ, Zdeňka, POŠTOLKOVÁ, Běla. *Co v slovnících nenajdete: novinky v současné slovní zásobě*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-000-6.

Internetové zdroje:

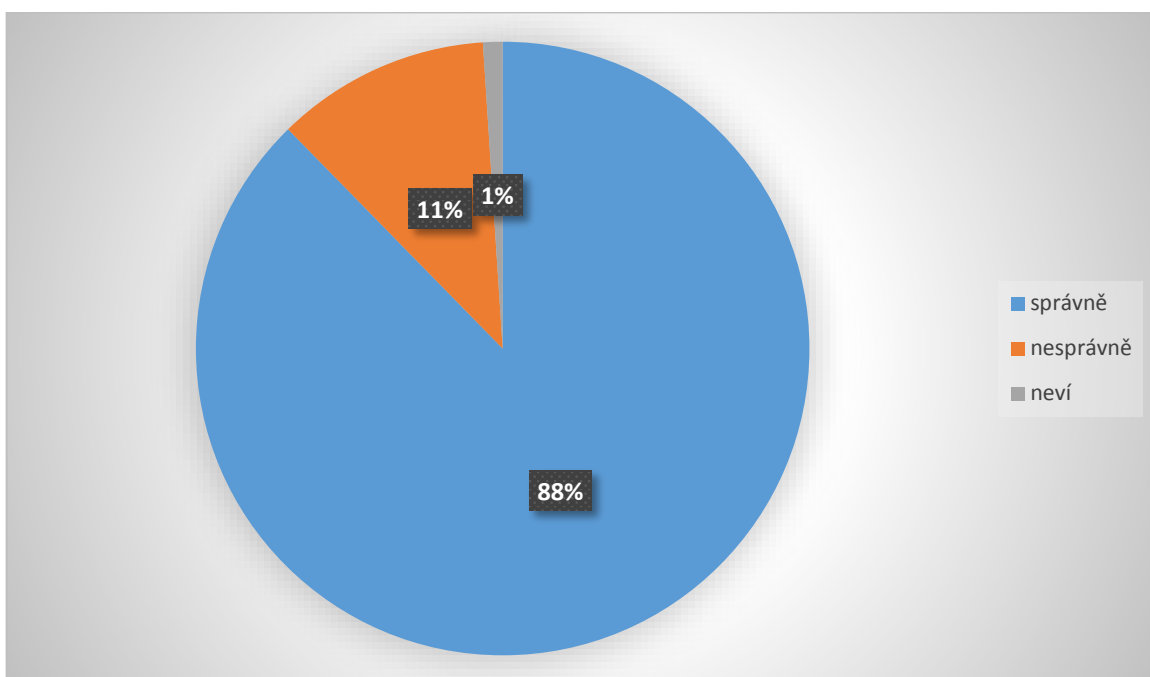
- *Databáze excerpčního materiálu Neomat* [online]. [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: <http://www.neologismy.cz/>
- FALTEISEK, Lubor. Umění ochotníků. Naše rodina [online]. 2006, 38(44). [cit. 2017-02-17]. Dostupné z: <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=138>.
- STANĚK, Vladimír. Okazionalismy v současné české publicistice. Naše řeč [online]. 85(2), 57-67 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7672>.
- TRACHTOVÁ, Zdeňka. *Biozklamání, selfie i exka. Databáze novotvarů roste týdně o stovku slov* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/neologismy-v-ceskych-slovnících-doj-/domaci.aspx?c=A160210_190732_domaci_zt.
- TRACHTOVÁ, Zdeňka. *Sluníčkář je nový pravdoláskař. Zda je to jen móda, experti neodhadnou* [online]. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/slunickar-je-novy-pravdolaskar-d3m-/domaci.aspx?c=A150716_091217_domaci_zt.

10 Přílohy (Kompletní přehled všech odpovědí bez ohledu na věk a vzdělání)

Seznam příloh

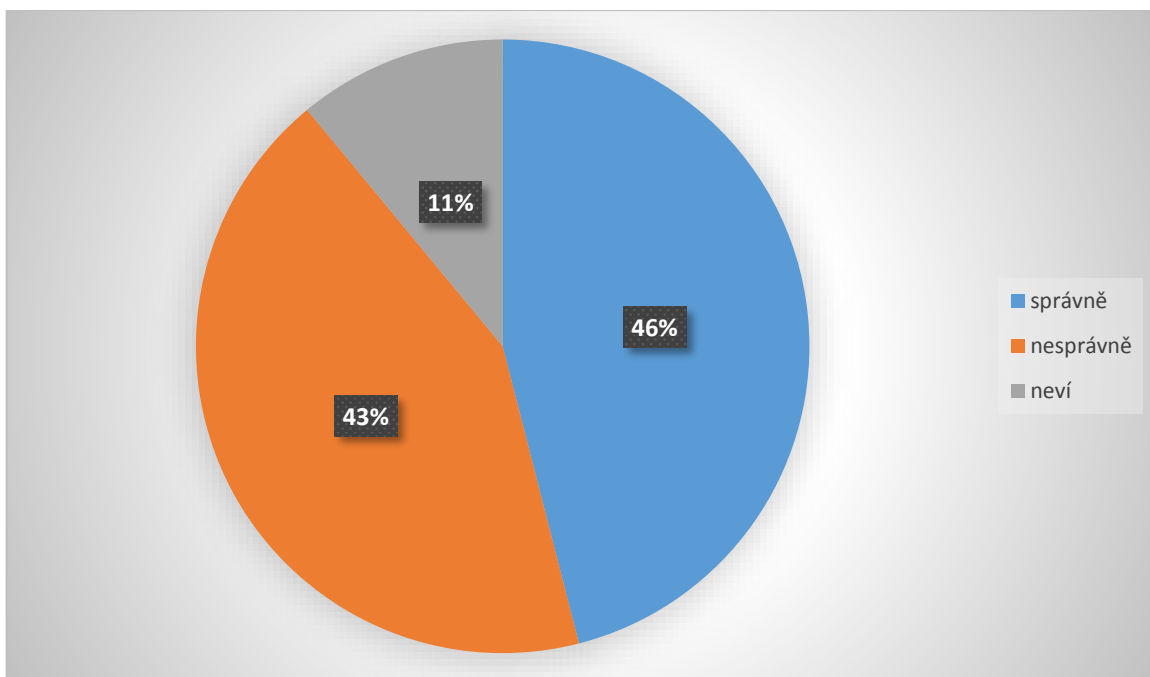
- Příloha 1 – Otázka č. 3 Co podle Vás znamená slovo neologismus?
- Příloha 2 – Otázka č. 4 Co podle Vás znamená slovo každodenníček?
- Příloha 3 – Otázka č. 5 Co podle Vás znamená slovo pětiletká?
- Příloha 4 – Otázka č. 6 Co podle Vás znamená slovo cajmrsk?
- Příloha 5 – Otázka č. 7 Co podle Vás znamená slovo lajkovat?
- Příloha 6 – Otázka č. 8 Co podle Vás znamená slovo nacygate?
- Příloha 7 – Otázka č. 9 Co podle Vás znamená slovní spojení hrát beach?
- Příloha 8 – Otázka č. 10 Napište správnou ortografii slova „frýstajl“
- Příloha 9 – Otázka č. 11 Zkuste nahradit slovo comp synonymem
- Příloha 10 – Otázka č. 11 Zkuste nahradit slovo singl synonymem
- Příloha 11 – Otázka č. 11 Zkuste nahradit slovo trendový synonymem
- Příloha 12 – Otázka č. 11 Zkuste nahradit slovo sluníčkář synonymem
- Příloha 13 – Otázka č. 11 Zkuste nahradit slovo jobovka synonymem
- Příloha 14 – Otázka č. 11 Zkuste nahradit slovo dotykáč synonymem

Příloha 1 Co podle Vás znamená slovo *neologismus*?

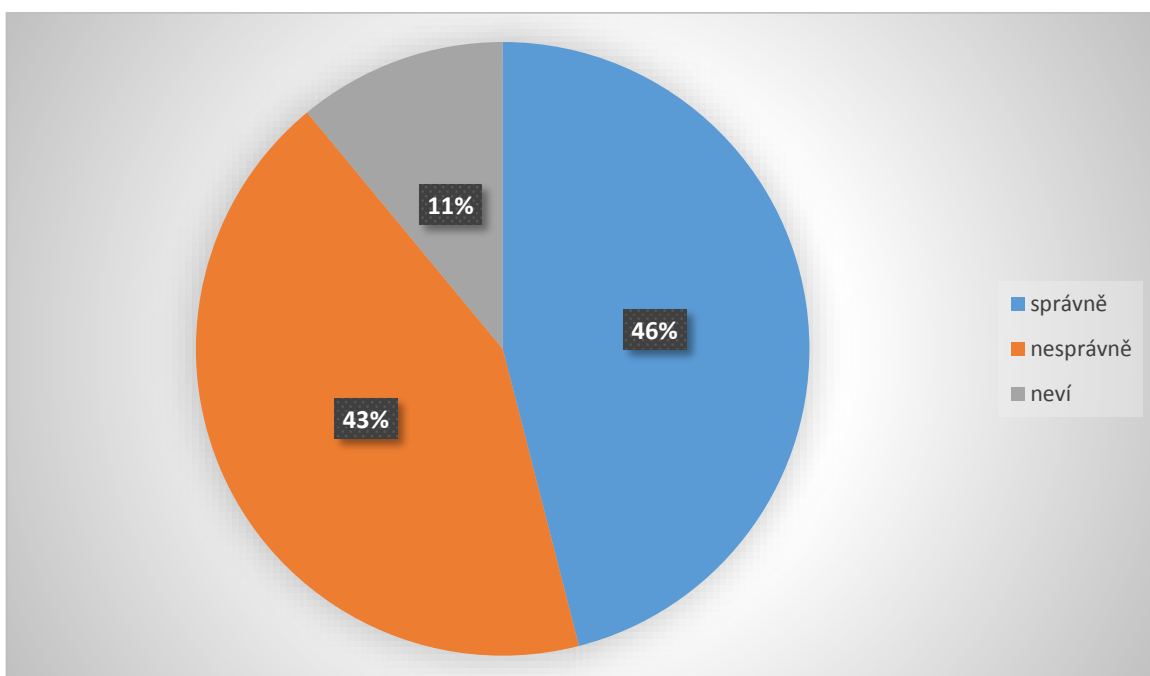
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 2 Co podle Vás znamená slovo *každodenníček*?

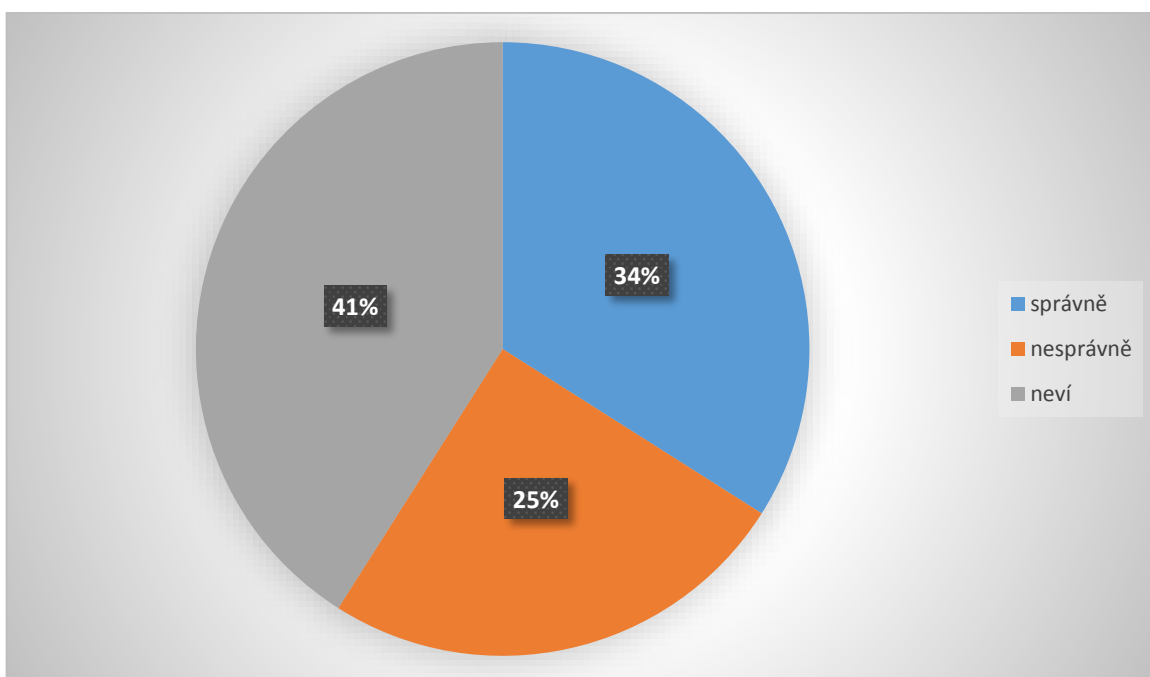
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 3 Co podle Vás znamená slovo *pětiletka*?

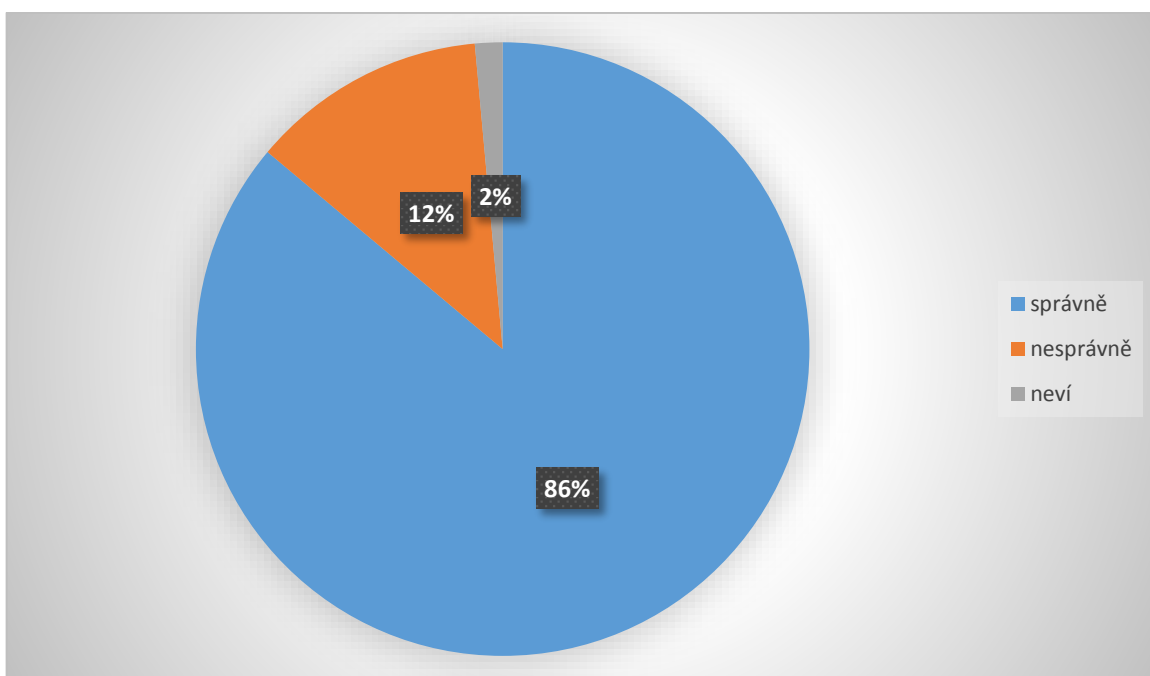
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 4 Co podle Vás znamená slovo *cajmrsk*?

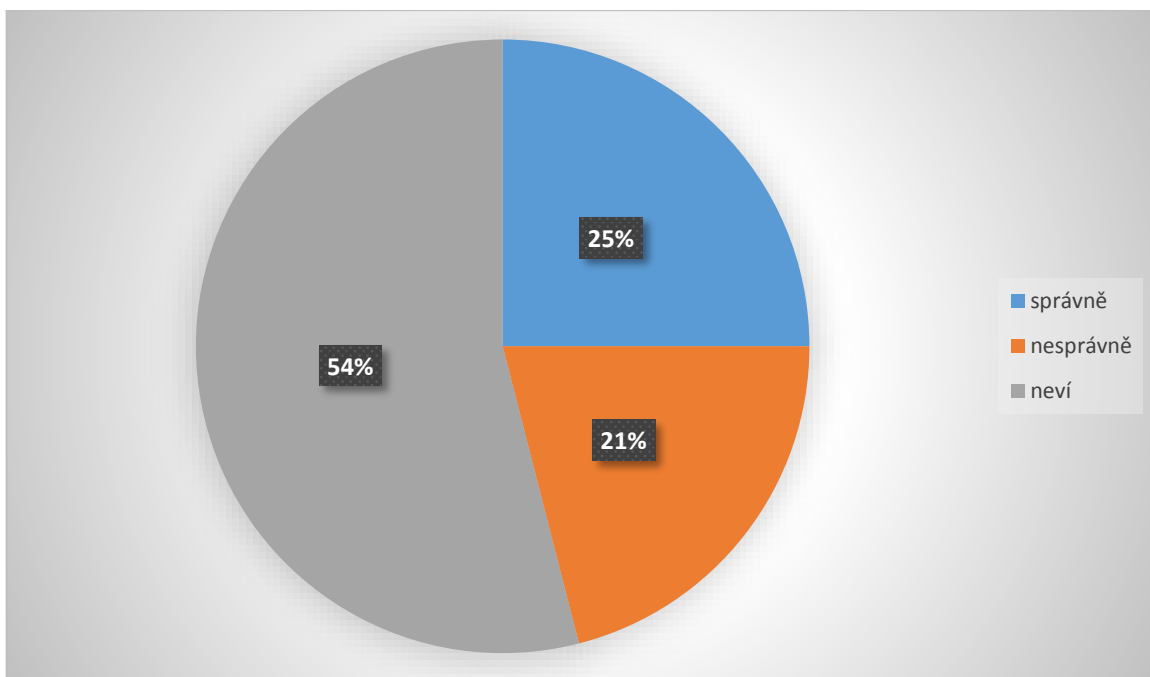
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 5 Co podle Vás znamená slovo *lajkovat*?

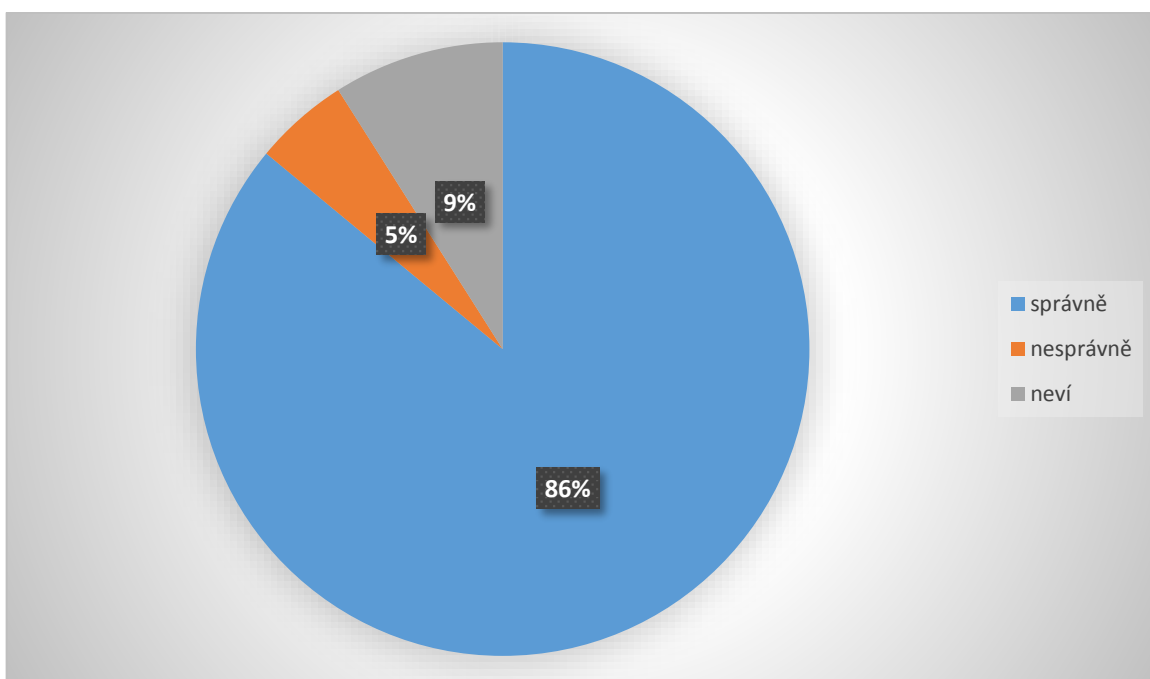
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 6 Co podle Vás znamená slovo *nagygate*?

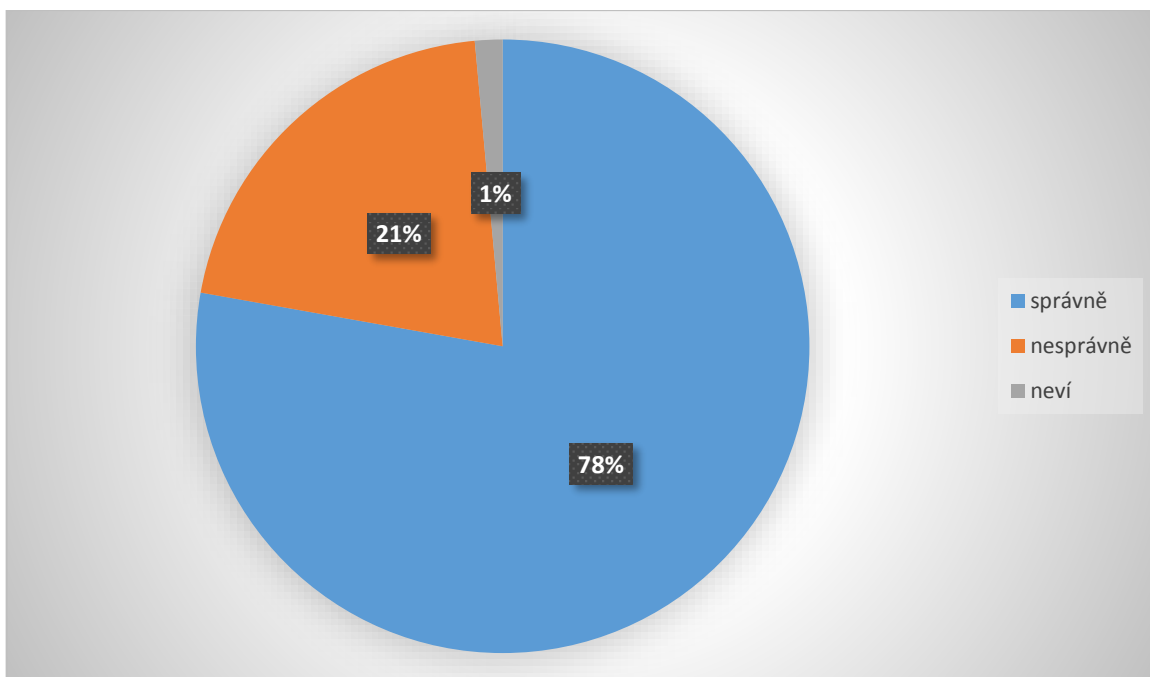
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 7 Co podle Vás znamená slovní spojení *hrát beach*?

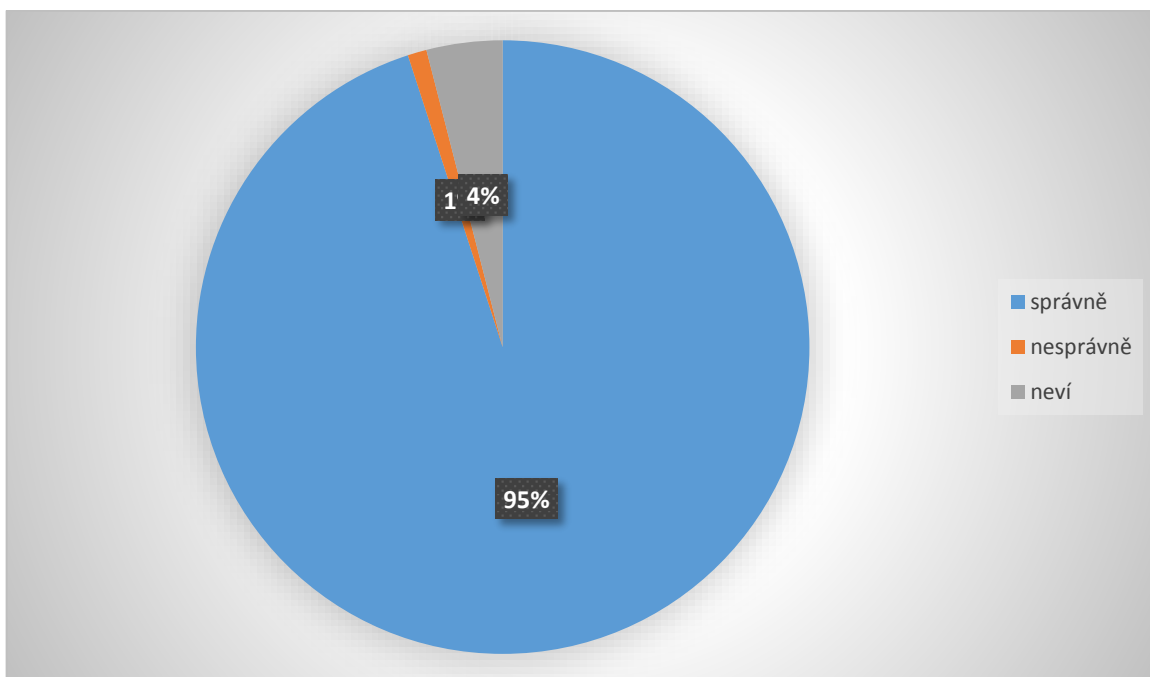
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 8 Napište správnou ortografii slova „frýstajl“

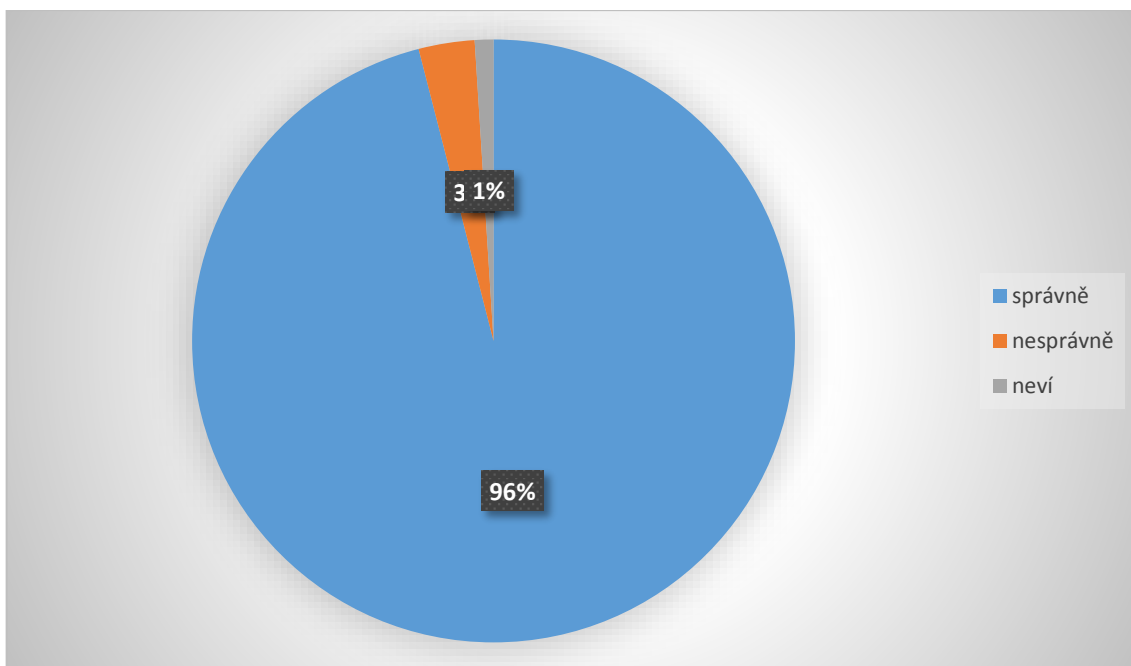
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 9 Zkuste nahradit slovo *comp* synonymem

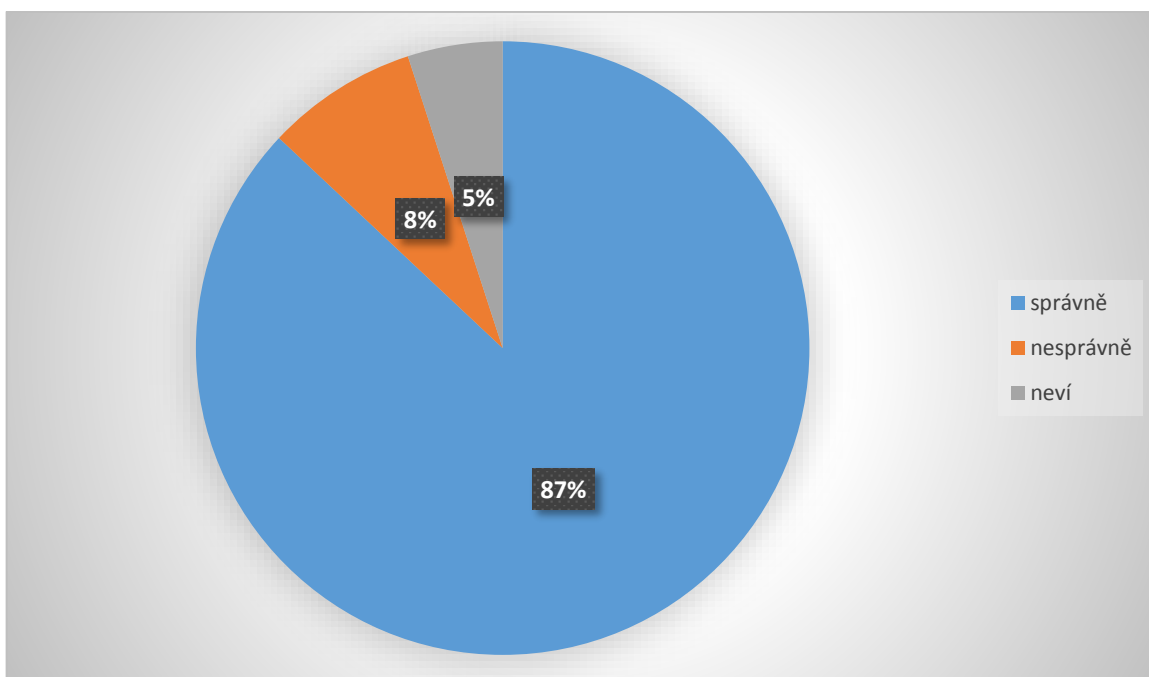
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 10 Zkuste nahradit slovo *singl* synonymum

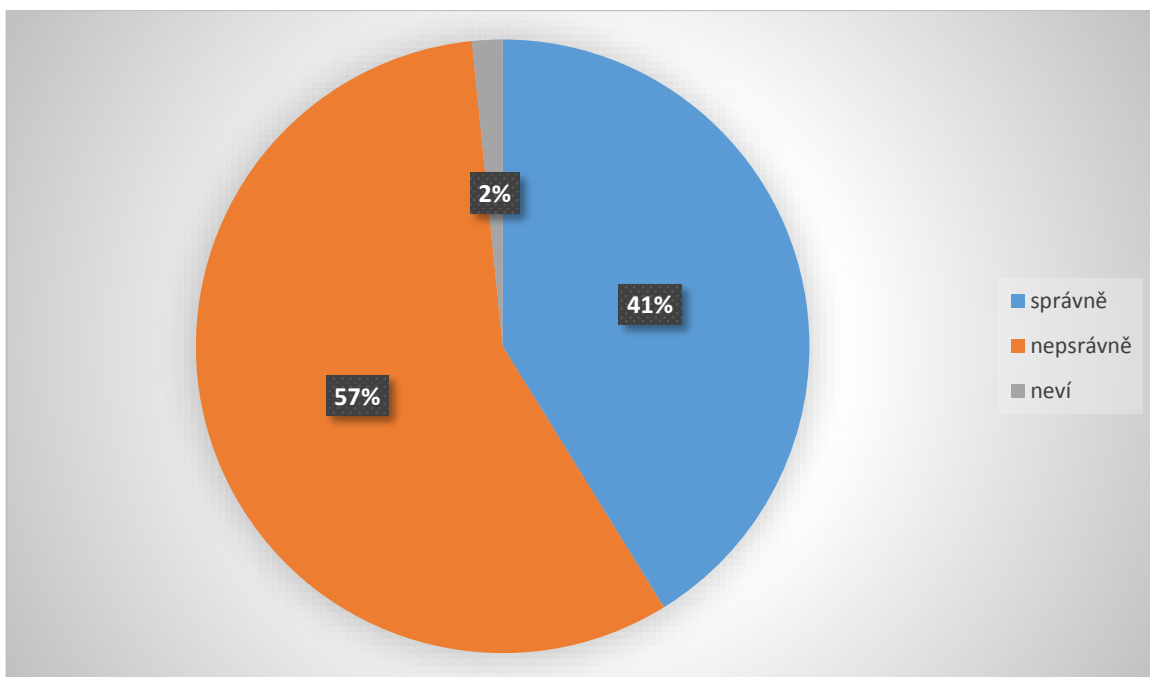
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 11 Zkuste nahradit slovo *trendový* synonymem

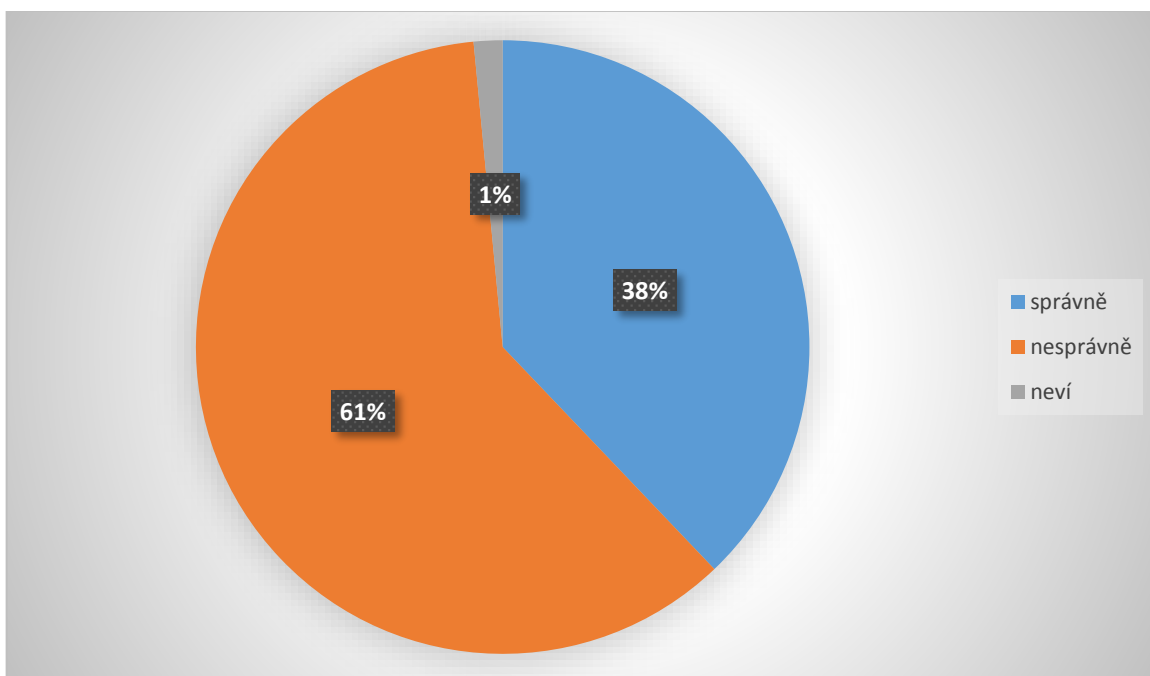
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 12 Zkuste nahradit slovo *sluníčkář* synonymem

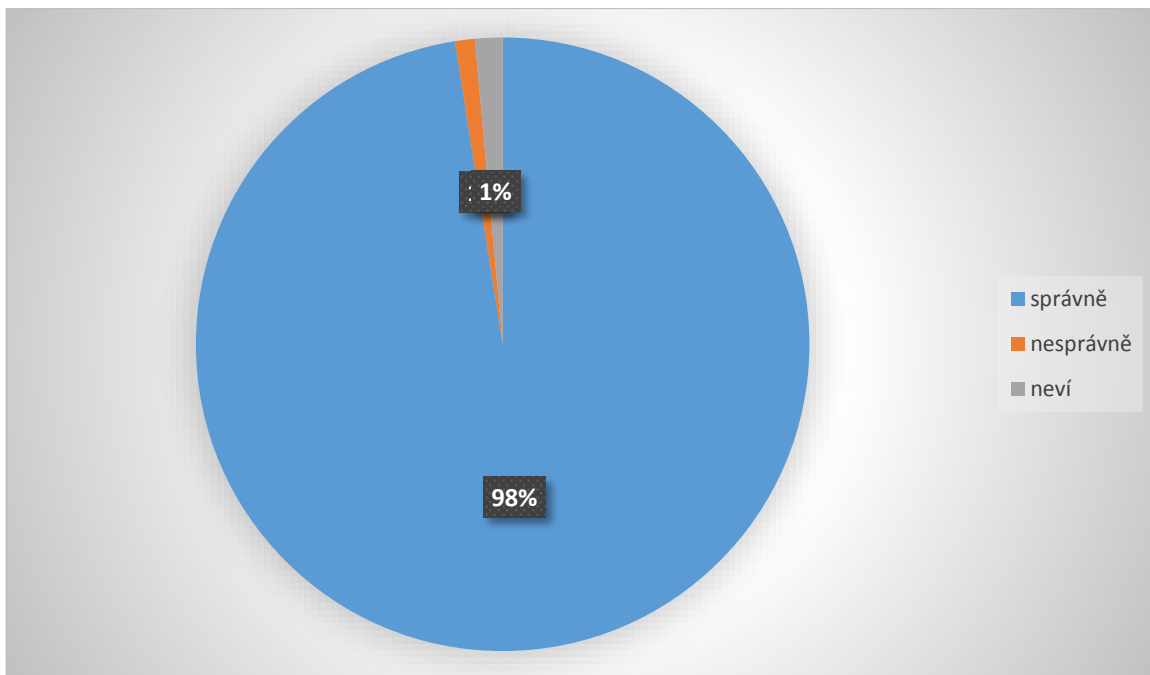
Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 13 Zkuste nahradit slovo *jobovka* synonymem

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha 14 Zkuste nahradit slovo *dotykáč* synonymem

Zdroj: Vlastní zpracování